

Lehti Tuomas

TILINTARKASTAJAN GOING CONCERN -RAPORTOINNISTA
ENNEN KONKURSSIA

Liiketalouden koulutusohjelma
2013

TILINTARKASTAJAN GOING CONCERN -RAPORTOINNISTA ENNEN KONKURSSIA

Lehti, Tuomas
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma
kesäkuu 2013
Ohjaaja: Lehtonen, Suvi
Sivumäärä: 47
Liitteitä: 3 (9 sivua)

Asiasanat: Tilintarkastus, konkurssi, going concern, toiminnan jatkuvuus.

Työssä tutkittiin nk. going concern -raportointia eli toiminnan jatkuvuuden olettamaa sekä erityisesti siihen liittyvää tilintarkastajan raportointia, erityisesti yhtiöissä jotka ovat menneet konkurssiin. Oletus toiminnan jatkuvuudesta on keskeisimpiä tilinpäätöksen laadintaperiaatteita. Toiminnan jatkuvuuden olettamaa käyttäen tilinpäätös laaditaan sillä olettamalla, että yhtiön toiminta jatkuu vähintään tilinpäätöstä seuraavan tilikauden ajan. Tilintarkastajan tulee tilintarkastuskertomuksessa mainita sellaisesta olennaisesta epävarmuudesta, joka saattaa antaa merkittävää aihetta epäillä yhtiön kykyä jatkaa toimintaansa.

Työn aihepiiri valikoitui, koska alustavan selvitystyön perusteella todettiin, että toiminnan jatkuvuuden ongelmista raportointi ei tilintarkastuskentällä välttämättä ole Suomessa sillä tasolla mitä kansainväliset ISA-standardit edellyttäisivät.

Työssä käytiin läpi tilintarkastusraportointia ja siihen liittyvää säätelyä. Lisäksi käsiteltiin yritysten talousongelmia, ongelmien ennustamista tilinpäätösanalyysin avulla sekä tutkittiin kaksi case-tapausta yrityksistä, jotka olivat menneet konkurssiin lähi vuosien aikana Satakunnan alueella.

Työssä havaittiin, että toiminnan jatkuvuuden ongelmista ei syystä tai toisesta raportoida tilintarkastuksessa riittävän usein, vaikka aihetta olisikin. Läpikäytyt case-tapaukset sekä aiheesta tehdyn tutkimuksen läpikäynti osoittivat, että Suomessa tilintarkastajilla on merkittävästi parantamisen varaa toiminnan jatkuvuuteen liittyvässä raportoinnissa - erityisesti siinä, että raportoidaan myös toiminnan jatkuvuuden ongelmista, eikä pelkästään esimerkiksi oman pääoman menetyksestä.

Jatkotutkimusta voitaisiin tehdä siitä, miksi tilintarkastajat eivät raportoi riittävästi toiminnan jatkuvuuteen liittyvistä ongelmista. Lisäksi tutkimusta voitaisiin tehdä siitä, onko tilanne toiminnan jatkuvuuteen liittyvien ongelmien raportoinnista parantunut, kun ISA-standardit ovat olleet jo pidempään käytössä.

AUDITOR'S REPORTING ON GOING CONCERN MATTERS BEFORE BANKRUPTCY

Lehti, Tuomas

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Business

June 2013

Supervisor: Lehtonen, Suvi

Number of pages: 47

Appendices: 3 (9 pages)

Keywords: auditing, going concern, bankruptcy

The purpose of this thesis was to investigate the going concern assumption and the auditors reports related to going concern problems, especially in companies that went into bankruptcy. The going concern assumption is one of the most fundamental principles when drafting the financial statements. The going concern assumption means that the financial statements are drafted so, that it is assumed that the company will continue operating for at least the next fiscal year. The auditor should mention in his/her audit report of such a fundamental uncertainty, which may cast significant doubt upon the Company's ability to continue to operate.

The subject was chosen as during the preliminary investigation, it was found that the going concern reporting in Finland is not necessary on the level that the international ISA-standards would require.

The thesis went through audit reporting and the legislation related to it. Company's financial problems were also gone through, as well as forecasting financial problems with financial analysis. The thesis also examined two case-companies that were gone bankrupt some years ago in the Satakunta region.

The thesis found out that the going concern problems are not, for one reason or another, reported by auditors often enough, even though it would be appropriate. The case studies gone through and the analysis of the studies conducted on the matter, showed that the auditors in Finland need significant improvement in the going concern reporting. In particular, that the going concern problems are reported, and not just for example the loss of equity.

Further research could be done on why auditors do not report enough about the problems in the going concern assumption. In addition, research could be done on whether the situation in the reporting of going concern problems has improved, as the ISA-standards have been implemented for a longer time period.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	7
1.1	Taustaa	7
1.2	Opinnäytetyöongelma	7
1.3	Teoreettinen viitekehys	8
1.4	Käytettävät tutkimusmenetelmät	9
1.5	Aineiston kerääminen	9
2	TEORIA	10
2.1	Taloudellisen toiminnan numeeriset kuvaajat	10
2.2	Tilintarkastusvelvollisuus	10
2.3	Hyvä tilintarkastustapa.....	11
2.4	Tilintarkastusraportointi.....	12
2.4.1	Vakiomuotoinen tilintarkastuskertomus.....	12
2.4.2	Mukautettu tilintarkastuskertomus	13
2.4.3	Lausuntoon vaikuttamattomat seikat mukautetussa tilintarkastuskertomuksessa	13
2.4.4	Lausuntoon vaikuttavat seikat tilintarkastuskertomuksessa.....	14
2.4.5	Ehdollinen lausunto	15
2.4.6	Lausunnon antamatta jättäminen	16
2.4.7	Kielteinen lausunto	17
2.5	Going Concern -raportointi tilintarkastuksessa	17
2.6	Kansainvälinen tilintarkastusstandardi ISA 570.....	19
3	TALOUDELLISET VAIKEUDET JA MAKSUKYVYTTÖMYYS.....	21
3.1	Kriisin tunnistaminen.....	21
3.2	Oman pääoman negatiivisuus	23
3.3	Konkurssi	24
3.4	Yrityssaneeraus	25
3.5	Tilintarkastajan rooli yrityssaneerauksessa.....	25
3.6	Konkurssin/kriisin ennustaminen.....	26
3.6.1	Quick ratio	26
3.6.2	Rahoitustulos & Rahoitustulos - %	27
3.6.3	Laitisen Z-luku	28
3.6.4	Omavaraisuusaste	28
3.6.5	Sijoitetun pääoman tuotto-%	29
4	TILINTARKASTAJAN ROOLI JA GOING CONCERN -RAPORTOINTI	30
4.1	Keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakunta.....	30
4.2	TILA:n ratkaisut 1/2008 - 6/2012.....	31

4.3	Going concern -raportointi sekä raportointi ennen konkurssia Suomessa vuosina 2000-2009	32
4.4	Going concern -raportointi ja sidosryhmät	35
5	CASE-YRITYKSET	36
5.1	Case 1	37
5.1.1	Yhtiön tunnusluvut ja niiden analysointi.....	37
5.1.2	Yhtiön tilintarkastus ja tilintarkastusraportointi	40
5.2	Case 2	40
5.2.1	Yhtiön tunnusluvut ja niiden analysointi.....	41
5.2.2	Yhtiön tilintarkastus ja tilintarkastusraportointi	43
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOTUTKIMUSMAHDOLLISUUDET	44
	LÄHTEET	46
	LIITTEET	

Sanasto

Going concern	Toiminnan jatkuvuus.
Toiminnan jatkuvuuden oletama	Oletus tilinpäätöstä laadittaessa, että yhtiön toiminta jatkuu ainakin yhden tilikauden tilinpäätöksen jälkeen.
Hyvä tilintarkastustapa	Sisältää kaiken tilintarkastukseen liittyvän ohjeistuksen, säätelyn ja lainsäädännön, tilintarkastuksen ”ohjenuora”.
Tilintarkastuskertomus	Tilintarkastajan julkinen raportointi, joka sisältää tiedot siitä, onko tilinpäätös olennaisilta osilta oikein laadittu
TILA	Keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakunta, säätelee ja valvoo tilintarkastusta ja tilintarkastajia Suomessa
ISA-standardit	Lyhenne sanoista International Standards on Accounting. Kyseessä on kansainvälinen säännöstö, joka ohjaa tilintarkastusta kansainvälisesti. ISA-standardit ovat käytössä Suomessakin.
BIG 4-tilintarkastusyhteisöt	Tilintarkastusalan neljä suurta yhtiötä, joilla on käytännössä oligopoli suurten yhtiöiden tilintarkastuksissa maailmanlaajuisesti. Yhtiöt ovat KPMG, Deloitte, PwC sekä Ernst & Young.

1 JOHDANTO

1.1 Taustaa

Taustana opinnäytetyölle on vuonna 2010 julkaistu tutkimus (Sormunen & Sundgren), jonka mukaan tutkimuksessa läpikäytyissä 1 300 konkurssiin menneessä yhtiössä tilintarkastaja on huomattavan harvoin antanut muun kuin puhtaan tilintarkastuskertomuksen konkurssia edeltävällä tilikaudella.

Taustalla on myös oma ammatillinen kiinnostukseni siihen, onko tilintarkastusraportoinnilla ja erityisesti sen julkisella osalla (tilintarkastuskertomus ja tasamerkintä) mahdollisesti vaikutusta yritysten konkurssiin ajautumiseen vai ei. Lisäksi opinnäytteessä käytiin läpi sitä, onko tilintarkastajilla raportoinnissaan kehitettävää konkurssitapauksissa.

Tilintarkastuksen luonteeseen kuuluu myös tarkastella toiminnan jatkuvuutta sekä liiketoiminnan elinkelpoisuutta. Se, ettei tilintarkastaja raportoi mitään toiminnan jatkuvuuden ongelmista konkurssia edeltävällä tilikaudella, on mielenkiintoinen ilmiö. Lisäksi konkurssiin ajautuminen aiheuttaa ongelmia going concern -periaatteen osalta, erityisesti onko tilinpäätöksen erät arvostettu oikein tilinpäätöksessä.

1.2 Opinnäytetyöongelma

Tutkimusongelmana opinnäytteessä oli tilintarkastajan rooli ennen asiakkaan konkurssiin ajautumista. Tämän lisäksi työssä tutkitaan ongelmia joita mahdollinen kielteinen raportointi tai puhtaan raportoinnin antaminen saattavat aiheuttaa.

Työssä käytiin läpi sekä raportoinnin vaikutusta yritykseen että tilintarkastajan vastuuta eri tilanteissa. Alustavan teorian tutkimisen perusteella ongelma täsmentyi ns. going concern -huomautusten (toiminnan jatkuvuus ja jatkuvan toiminnan edellytykset) antamiseen ja antamatta jättämiseen.

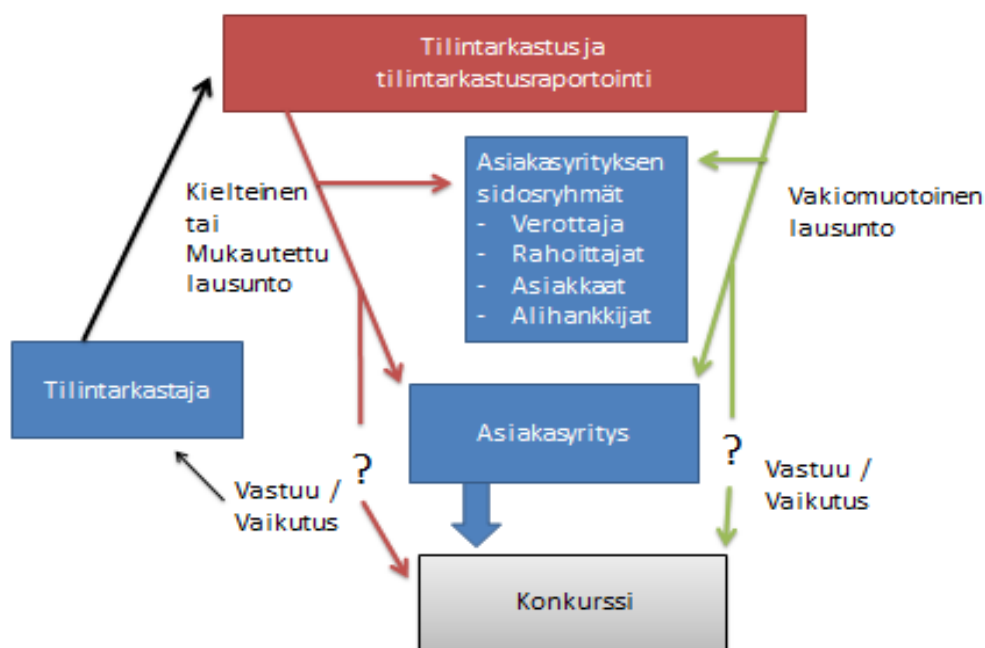
Sormunen & Sundgren (2010) päätyivät tutkimuksessaan tilintarkastusraportoinnista ennen konkurssia johtopäätökseen, että Suomessa raportoidaan toiminnan jatkuvuuden ongelmista huomattavan vähän.

Osaongelmina työssä oli mm. se, miten tilintarkastajan raportointi vaikuttaa yrityksen sidosryhmiin ennen konkurssitilannetta. Lisäksi käytiin lyhyesti läpi sitä toimiiko negatiivinen tilintarkastusraportointi ongelmia syventävänä tekijänä.

Tutkimuksessa otettiin myös lyhyesti kantaa kysymykseen onko puhtaan raportoinnin antaminen syvissä ongelmissa olevasta yrityksestä eettisesti oikein yrityksen sidosryhmiä kohtaan.

1.3 Teoreettinen viitekehys

Ohessa kaaviomuodossa työn teoreettinen viitekehys:

Kuvio 1: Teoreettinen viitekehys

Teoreettinen viitekehys luotiin tätä opinnäytettä varten oman ammatillisen näkemykseni perusteella. Viitekehyksessä esitetään työn tausta mahdollisimman selkeästi.

Lyhyesti ottaen viitekehyksessä lähdetään tilintarkastajasta, joka suorittaa tilintarkastuksen ja antaa tilintarkastusraportoinnin, edetään tilintarkastusraportointiin ja siihen kuinka vakiomuotoinen tai kielteinen/mukautettu raportointi vaikuttaa yritykseen itseensä, yrityksen sidosryhmiin sekä mahdollisesti konkurssiin ajautumiseen.

Viitekehyksessä on tarkoitus havainnollistaa onko vakiomuotoisella tai muunlaisella raportoinnilla vaikutusta yrityksen konkurssiin ajautumiseen ja millainen on tilintarkastajan vastuu raportoinnista.

1.4 Käytettävät tutkimusmenetelmät

Tutkimuksessa käytiin läpi kaksi case-tapausta ja tehtiin case-tapausten kvalitatiivista analysointia. Käytettävät menetelmät olivat tämän ongelman ratkaisuun parhaiten soveltuvia, koska tutkimuksen tavoitteena on ilmiön syvälinen ymmärtäminen ja kuvaaminen johon päästiin parhaiten laadullisen tutkimuksen avulla. Lisäksi näkemysni sekä alustavan tutkimustulosten vertailun perusteella aiheeseen soveltui parhaiten kvalitatiivinen ja perinpohjainen analysointi.

Tutkimus tehtiin kvalitatiivisia menetelmiä hyödyntäen ja tietoa analysoitiin tarkasti. Lisäksi vertailtiin tutkimustuloksia ja kartoitettiin ohjeistusta sekä käytiin läpi tilintarkastusstandardit (ISA) ja -ohjeistukset (TILA) aiheeseen liittyen. Työssä käytettiin kvalitatiivisen tutkimuksen apuna tilinpäätösanalyysiä.

1.5 Aineiston kerääminen

Aineisto kerättiin hyödyntämällä julkisesti saatavilla olevaa taloudellista tietoa kaupparekisterin tietopalveluita hyväksi käyttäen. Lisäksi haettiin tilintarkastajan julkinen raportointi sekä viisi viimeistä tilinpäätöstä valikoiduista case-yrityksistä, sekä myös vertailtiin ja käytiin läpi tutkimustuloksia ja kartoitettiin ohjeistuksia. Työssä käytiin myös läpi TILA:n (Tilintarkastuslautakunta) antamat päätökset viimeiseltä neljältä vuodelta, sekä aiheen kannalta olennaiset ISA-standardit.

2 TEORIA

2.1 Taloudellisen toiminnan numeeriset kuvaajat

Kirjanpito, laskentatoimi ja tilinpäätös ovat yhdessä taloudellisen toiminnan numeerinen kuvaaja. Kirjanpito yleisesti perustuu munkki Luca Paciolin vuonna 1494 kehittämään kahdenkertaiseen kirjanpitoon, yhtiöistä ainoastaan yksityiset elinkeinonharjoittajat saavat tietyin edellytyksin hoitaa kirjanpidon yhdenkertaisella kirjanpidolla (Blummé 2011, 44).

Kirjanpitoa tarkastaessaan tilintarkastaja pyrkii ottamaan selville onko kirjanpito pidetty kirjanpitolain mukaisesti ja antaako kirjanpito oikean ja luotettavan kuvan tilinpäätöksen laatimista varten (Blummé 2011, 45).

Liiketahtumat kirjanpidossa tulee voida todentaa. Liiketahtumia ovat menot, tulot, rahoitustapahtumat sekä niiden siirto- ja oikaisuerät. Liiketahtumien on oltava aitoja, ne todennetaan ensisijaisesti kirjanpidon tositteiden avulla. Kirjanpitolain 30.12.1997/1336 2 luvun 5§:n mukaan tositteiden tulee olla päivätty sekä juoksevasti numeroitu sekä tositteiden tulee todentaa liiketahtumat (KPL 2 luku 5§).

2.2 Tilintarkastusvelvollisuus

Tilintarkastus käsittää tilintarkastuslain mukaan yhteisön tai säätiön tilikauden kirjanpidon, tilinpäätöksen, toimintakertomuksen sekä hallinnon tarkastuksen. Tilintarkastusta koskevat pääasialliset säädökset löytyvät tilintarkastuslaista. Tilintarkastuksesta määrätään lisäksi kutakin yhtiö-/yhteisömuotoa koskevassa lainsäädännössä (Tomperi 2009, 14-16).

Tilintarkastusvelvollisia ovat kirjanpitovelvolliset yhteisöt ja säätiöt kuten osakeyhtiöt, asunto-osakeyhtiöt, osuuskunnat, avoimet yhtiöt ja kommandiittiyhtiöt sekä säätiöt. Kuitenkin siten että mikroyhteisöillä on mahdollisuus jättää tilintarkastaja valitsematta (Tomperi 2009, 14-16).

Mikroyhteisön rajoiksi määriteltiin uudessa tilintarkastuslaissa 13.4.2007/459 seuraavat:

- 1) Liikevaihto 200 000 euroa
- 2) Taseen loppusumma 100 000 euroa
- 3) keskimäärin yli 3 työntekijää.

Näistä vähintään kahden on ylityttävä, jotta yhteisö olisi lain nojalla tilintarkastusvelvollinen (Tilintarkastuslaki 2 luku 4 §).

Uuden tilintarkastuslain myötä Suomessa luovuttiin yhteisöjen osalta ns. maallikkotilintarkastajista käytännössä kokonaan ja asunto-osakeyhtiölain sekä yhdistyslain vuonna 2010 tehtyjen uudistusten jälkeen maallikkotilintarkastajan tittelin tilalle määriteltiin titteli toiminnantarkastaja. Toiminnantarkastaja vastaa siis entistä maallikkotilintarkastajaa.

Yhteisön on uuden tilintarkastuslain mukaan valittava auktorisoitu tilintarkastaja, eikä yhteisö voi enää valita maallikkotilintarkastajaa/toiminnantarkastajaa. Toiminnantarkastaja voidaan siis valita tietyin edellytyksin ainoastaan asunto-osakeyhtiöissä sekä yhdistyksissä (Tomperi 2009, 14-16).

2.3 Hyvä tilintarkastustapa

Käsite ”hyvä tilintarkastustapa” on tilintarkastajien toiminnan viitekehys. Tilintarkastuslain 4 luvun 22 §:n mukaan tilintarkastajan on noudatettava laissa tarkoitettuja tehtäviä suorittaessaan hyvää tilintarkastustapaa. Hyvä tilintarkastustapa edellyttää että tilintarkastaja on noudattanut kaikkia voimassa olevia säännöksiä ja määräyksiä tilintarkastustyötä suorittaessaan. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tilintarkastajan tulee noudattaa soveltuvilta osiltaan mm. kansainvälisiä ISA-tilintarkastusstandardeja tilintarkastusta suorittaessaan (KHT-yhdistys 2011, 27-28).

2.4 Tilintarkastusraportointi

Suomen tilintarkastusraportoinnin sääntelyn pohjana on kansainvälinen tilintarkastusstandardi ISA 700 ”Tilinpäätöstä koskevan lausunnon laatiminen ja kertomuksen antaminen”. Standardin mukaisena tavoitteena tilintarkastajalla on laatia hankitusta tilintarkastusevidenssistä tehtyjen johtopäätösten arvioinnin perusteella lausunto tilinpäätöksestä sekä esittää tämä lausunto kirjallisesti raportissa, jossa kuvataan myös lausunnon perusteet. (ISA 700)

Tilintarkastusstandardin ISA 700 mukaan tilintarkastuskertomus sisältää seuraavat osat:

- otsikko
- vastaanottaja
- johdantokappale
- toimivan johdon vastuu tilinpäätöksestä
- tilintarkastajan velvollisuudet
- tilintarkastajan lausunto
- muut raportointivelvoitteet
- tilintarkastajan allekirjoitus
- tilintarkastuskertomuksen antamispäiväys
- tilintarkastajan osoitetiedot

Suomessa annetaan pääosin yo. sisältövaatimusten mukaan tehtyä standardisoitua tilintarkastuskertomuspohjaa (KHT-yhdistys 2011, 29-32). Työn liitteenä on niin kutsuttu vakiomuotoinen tilintarkastuskertomus (Liite 1).

Uuden tilintarkastuslain myötä tilintarkastusraportoinnin julkinen osa eli tilintarkastuskertomus muuttui. Enää kertomus ei sisällä lausuntoa vastuuvapauden myöntämisestä tai tilinpäätöksen vahvistamisesta. Kuitenkin jos yhtiössä on esimerkiksi tehty osakeyhtiölain vastainen osingonjakoehdotus, on tilintarkastajan huomautettava siitä (Blummé 2011, 35).

2.4.1 Vakiomuotoinen tilintarkastuskertomus

Vakiomuotoinen tilintarkastuskertomus tarkoittaa lausuntoa siitä, että tilinpäätös ja toimintakertomus antavat Suomessa voimassa olevien tilinpäätöksen ja toimintaker-

tomuksen laatimista koskevien säännösten mukaisesti oikeat ja riittävät tiedot yhteisön tai säätiön toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Vakiomuotoinen tilintarkastuskertomus (Liite 1) annetaan, kun yhtiön tilinpäätöksestä ja toiminnassa ei löydy niin merkittävää huomauttamisen aihetta, että siitä tulisi raportoida julkisessa tilintarkastuskertomuksessa.

Vakiomuotoisen tilintarkastuskertomuksen antaminen ei kuitenkaan tarkoita tilinpäätöksen virheettömyyttä tai toiminnan täydellisyyttä, vaan riittävää oikeellisuutta sekä varmuutta siitä että yhtiössä on toimittu lakien ja asetusten mukaisesti (KHT-Media, 2011).

2.4.2 Mukautettu tilintarkastuskertomus

Kun tilintarkastaja ei voi antaa vakiomuotoista tilintarkastuskertomusta, on annettava mukautettu tilintarkastuskertomus. Mukautettu kertomus sisältää mukautetun eli vakiomuodosta poikkeavan tilintarkastuslain tai erityislainsäädännön edellyttämän lausunnon tai se sisältää tilintarkastuslain määrittelemän huomautuksen tai tarpeelliset lisätiedot. Mukautetut tilintarkastuskertomukset voidaan edelleen jaotella mukautuksiin joissa on lausuntoon vaikuttamattomia seikkoja tai lausuntoon vaikuttavia seikkoja (KHT-yhdistys 2011, 120).

2.4.3 Lausuntoon vaikuttamattomat seikat mukautetussa tilintarkastuskertomuksessa

Lausuntoon vaikuttamattomat seikat ovat tiettyjä seikkoja painottavia lisätietoja, jotka eivät sinällään vaikuta tilintarkastuskertomuksen lausuntojen sisältöön. Tämä tarkoittaa yleisesti lisätietokappaleen sisällyttämistä tilintarkastuskertomukseen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tilintarkastaja viittaa tilinpäätöksessä tai toimintakertomuksessa esiintyvään seikkaan, joka on niin tärkeä että se on perustavanlaatuisen tilinpäätöksen käyttäjien tilinpäätöksestä saaman käsityksen kannalta. Esimerkki muusta merkittävästä epävarmuudesta voi olla esimerkiksi seuraavanlainen: ”Haluan kiinnittää huomiota liitetietoon C, jossa kuvataan XYZ-yhtiötä vastaan nostaman kanteen lopputulokseen liittyvää epävarmuutta. Lausuntoamme ei ole mukautettu tämän seikan osalta” (KHT-yhdistys 2011, 124).

Lausuntoon vaikuttamattomiin seikkoihin kuuluu myös muita seikkoja koskevat lisätiedot, nämäkään eivät sinällään vaikuta tilintarkastuskertomuksen lausuntojen sisältöön. Muu seikka on sellainen, jota ei ole esitetty tilinpäätöksessä mutta joka on tilintarkastajan harkinnan mukaan relevantti tilinpäätöksen käyttäjien tilintarkastuksesta, tilintarkastajan velvollisuuksista tai tilintarkastuskertomuksesta saaman käsityksen kannalta (KHT-yhdistys 2011,121).

Esimerkki muusta seikasta annettavasta lisätiedosta voi olla esimerkiksi seuraavanlainen: ”Yhtiöllä on 2X miljoonan euron myyntisaamisen Y Oy:ltä. Tästä saamisesta on tilinpäätöksessä tehty X miljoonan alaskirjaus. Tilinpäätöksen laatimisen jälkeen Y Oy ajautui konkurssiin. Yhtiön jako-osuutta Y Oy:n konkurssipesästä ei vielä tiedetä. Lausuntoamme ei ole mukautettu tämän seikan osalta” (KHT-yhdistys 2011, 125-126).

Kun puhutaan mukautetun kertomuksen muodosta, jossa on kysymys tilinpäätöstä koskevaan lausuntoon vaikuttamattomista seikoista, puhutaan tilintarkastuslain tarkoittamista lisätiedosta tai lisätietokappaleesta. Nämä voidaan jakaa toiminnan jatkuvuutta koskevaan lisätietoon (ISA 570), jota tässä opinnäytetyössä pääosin on tarkoitus käsitellä, muuta merkittävää epävarmuutta koskevaan lisätietoon (ISA 706) tai muihin tilintarkastajan harkinnan perusteella annettaviin tarpeellisiin lisätietoihin (ISA 706).

2.4.4 Lausuntoon vaikuttavat seikat tilintarkastuskertomuksessa

Kun annetaan mukautettu kertomus jossa on lausuntoon vaikuttavia seikkoja, tarkoittaa se tilannetta jossa annetaan ehdollinen lausunto, lausunto jätetään antamatta tai annetaan kielteinen lausunto.

Tilintarkastaja ei todennäköisesti voi antaa vakiomuotoista lausuntoa silloin, kun jokin seuraavista on kyseessä ja asian vaikutus on tai voi olla tilintarkastajan harkinnan mukaan tilinpäätöksen kannalta olennainen, eli

1. Tilintarkastajan työn laajuutta on rajoitettu tai

2. Toimivan johdon ja tilintarkastajan välillä on erimielisyyttä valittujen tilinpäätöksen laatimisperusteiden asianmukaisuudesta, soveltamisesta tai esitettyjen tietojen asianmukaisuudesta tai riittävydestä (KHT Yhdistys 2011, 127-128).

Kun tilintarkastajan työn laajuutta on rajoitettu, se johtaa yleensä ehdolliseen lausuntoon tai lausunnon antamatta jättämiseen. Jos tilinpäätöksen laatimisperusteiden, asianmukaisuuden, soveltamisen tai esitettyjen tietojen asianmukaisuuden tai riittävyyden osalta on erimielisyyttä, annetaan yleensä ehdollinen tai kielteinen lausunto (KHT Yhdistys 2011, 127-128).

Taulukko 1. Mukauttaminen ja annettava lausunto. (KHT Yhdistys 2011, 129)

Mukauttamiseen johtavan seikan luonne	Tilintarkastajan harkintaan perustuva ratkaisu tilinpäätökseen kohdistuvien vaikutusten tai mahdollisten vaikutusten laajuudesta	
	<i>Olennainen mutta ei laajalle ulottuva</i>	<i>Olennainen ja laajalle ulottuva</i>
Tilinpäätös on olennaisesti virheellinen	Ehdollinen lausunto	Kielteinen lausunto
Ei pystytä hankkimaan tarpeellista määrää soveltuvaa tilintarkastukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä	Ehdollinen lausunto	Jätetään lausunto antamatta

2.4.5 Ehdollinen lausunto

Ehdollinen lausunto tarkoittaa sitä, että lausunto pätee lukuun ottamatta asiaa jota ehto koskee. Ehdollinen lausunto tulee antaa silloin, kun tilintarkastaja hankittuaan riittävän määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä toteaa, että virheellisyydet ovat yksin tai yhdessä tilintarkastuksen kannalta olennaisia, mutta eivät ulotu laajalle (KHT-yhdistys 2011, 122).

Ehdollinen lausunto tulee antaa myös, kun tilintarkastaja ei pysty hankkimaan lausuntonsa perustaksi riittävää määrää tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä, mutta kuitenkin toteaa, että havaitsematta jääneiden virheellisyyksien - jos niitä

olisi - mahdolliset vaikutukset voisivat olla tilinpäätöksessä olennaisia, mutta eivät laajalle ulottuvia (KHT-yhdistys 2011, 122).

Esimerkki ehdollisesta lausunnosta:

”Näkemysero tilinpäätöksen laatimisperiaatteista – epäasianmukainen laskentamennettely – ehdollinen lausunto tilinpäätöksestä ja toimintakertomuksesta:

”Ehdollisen lausunnon perustelut: Kuten tilinpäätöksen liitetiedossa nro X todetaan, tilinpäätöksessä ei ole tehty poistoja. Tämä on käsityksemme mukaan kirjanpitolain vastaista. Jos rakennuksista tehtäisiin 5 %:n ja koneista 20 %:n tasapoistot, tulisi 31.12.20XX päättyneeltä vuodelta kirjata poistoja XXX. Näin ollen aineellisen käyttöomaisuuden kirjanpitoarvosta tulisi vähentää kertyneitä poistoja XXX ja tilikauden tappiota tuloslaskelmassa ja taseessa tulisi lisätä XXX:llä.”

Ehdollinen lausunto: Lausuntonamme esitämme, että ehdollisen lausunnon perusteissa kuvatun seikan vaikutuksia lukuun ottamatta, tilinpäätös ja toimintakertomus antavat Suomessa voimassa olevien tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimista koskevien säännösten mukaisesti oikeat ja riittävät tiedot yhtiön taloudellisesta asemasta sekä sen toiminnan tuloksesta. Toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen tiedot ovat ristiriidattomia.

Huomautus: Huomautuksena esitämme, että tilinpäätöstä ja toimintakertomusta ei ole laadittu edellä ehdollisen lausunnon perusteissa kuvatun seikan osalta Suomessa voimassa olevien tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimista koskevien säännösten mukaisesti.” (KHT Yhdistys 2011, 130-131).

2.4.6 Lausunnon antamatta jättäminen

Lausunto tulisi jättää antamatta silloin, kun tilintarkastuksen laajuutta koskevan rajoituksen mahdollinen vaikutus on niin olennainen ja laajalle ulottuva, että tilintarkastaja ei ole kyennyt tarkastustoimenpiteidensä kautta hankkimaan tarpeellista määrää tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä. Lisäksi tilintarkastaja toteaa, että mahdollisten havaitsematta jääneiden virheiden vaikutukset saattaisivat olla sel-

laisia, että tilintarkastaja ei voi antaa lausuntoa tilinpäätöksestä ja/tai toimintakertomuksesta (KHT-yhdistys 2011, 122).

2.4.7 Kielteinen lausunto

Kielteinen lausunto tulisi antaa yleensä silloin, kun toimivan johdon kanssa syntyneellä erimielisyydellä on niin olennainen ja laaja vaikutus tilinpäätökseen tai toimintakertomukseen, että tilintarkastaja toteaa, ettei ehdollinen kertomus tuo riittävästi esiin tilinpäätöksen harhaanjohtavuutta tai puutteellisuutta. Tilintarkastajan tulee antaa kielteinen lausunto, kun hankittuaan tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa evidenssiä toteaa että virheellisyydet ovat yksin tai yhdessä tilinpäätöksen kanalta sekä olennaisia että laajalle ulottuvia (KHT-yhdistys 2011, 122).

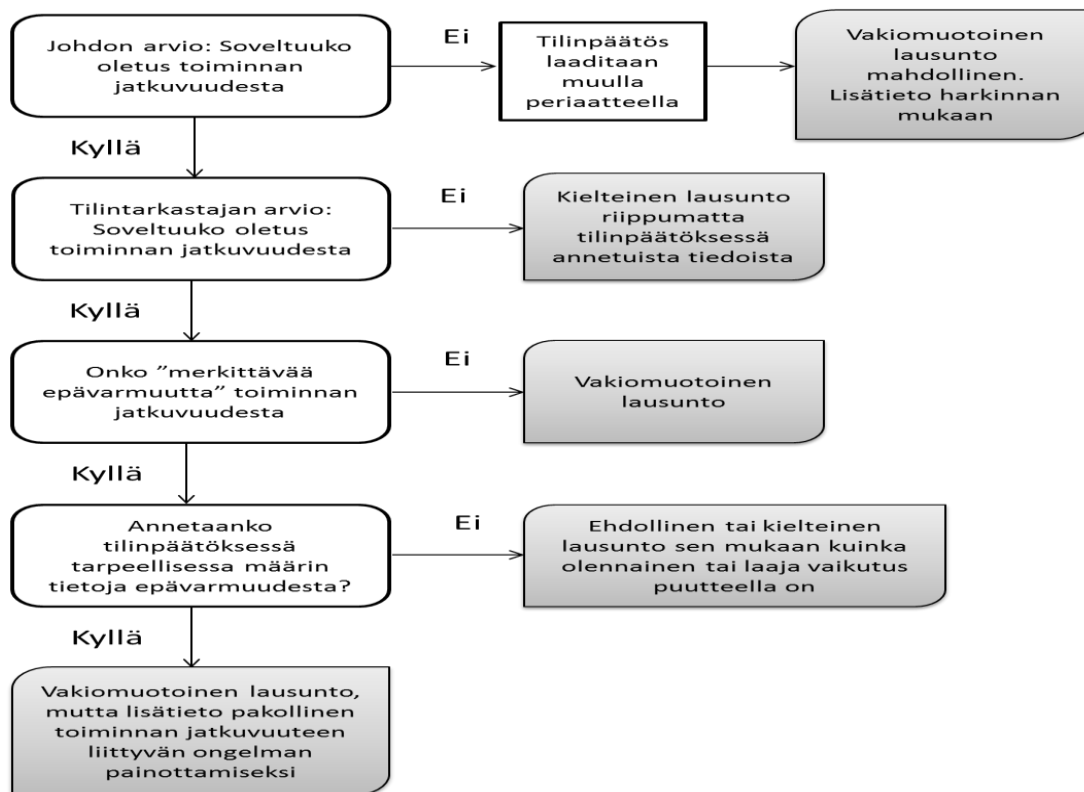
2.5 Going Concern -raportointi tilintarkastuksessa

Yhteisön tai säätiön johdolla on velvollisuus tehdä arvio yhteisön tai säätiön kyvystä jatkaa toimintaansa. Tämä vaatimus johdetaan tilinpäätösnormistosta (mm. IAS). Kirjanpitolain 30.12.1997/1336 kolmannen luvun 3 §:n yleisiin tilinpäätösperiaatteisiin kuuluu oletus toiminnan jatkuvuudesta. Kyseessä on tilinpäätösperiaatteiden ensimmäinen kohta, jonka voidaan katsoa myös olevan tärkeimpiin kuuluva tilinpäätösperiaate (KPL 3 luku 3 §).

Tilintarkastaja on velvollinen hankkimaan riittävästi tarkastukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä siitä, että tilinpäätöksen laadinnassa ja esittämisessä johdolla on ollut asianmukaista käyttää oletusta toiminnan jatkuvuudesta. Lisäksi tilintarkastajan tulee tehdä johtopäätös: onko olennaista epävarmuutta toiminnan jatkuvuudesta? Velvollisuus tähän on olemassa, vaikka tilinpäätösnormisto ei tilinpäätöksen laatimiseen liittyen sisältäisikään vaatimusta siitä, että toimiva johto tekisi erillistä arviota yhteisön kyvystä jatkaa toimintaansa (KHT yhdistys 2011, 152).

Mainitun johdon arvion ja tilintarkastajan hankkiman evidenssin sekä tehtyjen johtopäätösten perusteella tulee tilintarkastajan päättää tarvitaanko mukautuksia tilintar-

kastuskertomukseen. Ohessa on yksinkertaistettu malli toiminnan jatkuvuutta koskevista tilanteista ja niiden vaikutuksesta lausuntoon sekä lausunnon lisätietoihin:

Kuvio 2. Toiminnan jatkuvuutta koskevien tilanteiden vaikutukset annettavaan lausuntoon (KHT Yhdistys 2011, 152-153).

Koska toiminnan jatkuvuuden oletus on peruseriaate tilinpäätöstä laadittaessa, on johdolla velvollisuus arvioida tarkastuskohteen kykyä jatkaa toimintaa, vaikkei sitä tilinpäätöksen laadintaa koskevassa normistossa nimenomaisesti edellytettäisikään (KHT Yhdistys 2011, 154).

Kuitenkin kun toiminta aiemmin on ollut kannattavaa ja yhtiön rahoitusasema on turvattu, voidaan jatkuvan toiminnan oletuksen arvio laatia ilman sen yksityiskohtaisempia analyyssejä (KHT Yhdistys 2011, 154).

Tilintarkastaja ei voi kuitenkaan ennustaa tulevaisuudessa tapahtumia tai olosuhteita, jotka saattaisivat johtaa siihen että olettamusta toiminnan jatkuvuudesta ei voitaisi soveltaa. Näin ollen vaikka tilintarkastuskertomuksessa ei olisikaan viitattu toimin-

nan jatkuvuuden ongelmiin, sitä ei voida pitää sen takeena että tarkastuskohde kykenee jatkamaan toimintaansa (KHT Yhdistys 2011, 154).

Tilintarkastajalla on velvollisuus tiedustella johdolta, onko viitteitä tapahtumista tai olosuhteista, jotka merkittävästi kyseenalaistavat tarkastuskohteen kyvyn jatkaa toimintaansa johdon arvion kattaman ajanjakson jälkeen. Tämä ajanjakso on standardin ISA 570 mukaan vähintään 12 kuukautta tilinpäätöspäivästä. Tilintarkastajalla ei ole velvollisuutta suunnitella muita toimenpiteitä tämän asian suhteen. (KHT Yhdistys 2011, 154).

Suomessa toiminnan jatkuvuuteen liittyen ensimmäinen suositus tuli voimaan vuonna 1996. Samana vuonna tilintarkastuslautakunta päätti, että kansalliset tilintarkastussäännökset harmonisoidaan kansainvälisten standardien kanssa. Kansallisiin tilintarkastusstandardeihin toiminnan jatkuvuudesta raportointi tuli ensimmäisen kerran 1998. Vaikka tuolloin säännöt olivat vielä kansallisia, olivat ne tärkeimmiltä osiltaan samankaltaisia kansainvälisten standardien kanssa. Vuonna 2000 tulivat Suomessa voimaan suoraan ISA-standardeista käännetyt standardit. Tämä kuitenkin vielä silloin sillä poikkeuksella, että tilintarkastaja sai käyttää harkintaa miltä osin hän noudatti kansainvälisiä standardeja. Vuodesta 2007 tilintarkastuslakiin kirjattiin, että ISA-standardeja on noudatettava kokonaisuudessaan (Sormunen 2012, 92-94).

2.6 Kansainvälinen tilintarkastusstandardi ISA 570

ISA 570 standardia sovelletaan tilintarkastuksiin, jotka kohdistuvat 15.12.2009 ja sen jälkeen alkavilta tilikausilta laadittaviin tilinpäätöksiin. Standardia sovelletaan tilintarkastajan velvollisuuksissa jotka liittyvät siihen, kuinka toimiva johto on käyttänyt oletusta toiminnan jatkuvuudesta tilinpäätöksen laadinnassa (ISA 570).

Oletus toiminnan jatkuvuudesta tarkoittaa, että yhteisön katsotaan jatkavan liiketoimintaansa ennakoitavissa olevan tulevaisuuden ajan. Julkinen tilinpäätös laaditaan aina perustuen toiminnan jatkuvuuteen, paitsi jos yhteisö on päätetty lakkauttaa, lopettaa tai yhteisöllä ei ole muuta realistista vaihtoehtoa kuin lopettaa toiminta (ISA 570).

Tilintarkastaja on standardin johdannon mukaan velvollinen hankkimaan tarpeellisen määrän tarkoitukseen sopivaa tilintarkastusevidenssiä siitä, että toimivan johdon oletus toiminnan jatkuvuudesta tilinpäätöksen laatimisessa ja esittämisessä on asianmukainen. Lisäksi tilintarkastajan tulee tehdä johtopäätös siitä, onko olennaista epävarmuutta yhteisön kyvystä jatkaa toimintaansa (ISA 570).

Tilintarkastajan tavoitteena on standardin mukaan hankkia tarpeellinen määrä evidenssiä siitä, onko asianmukaista käyttää tilinpäätöksen laatimisessa oletusta toiminnan jatkuvuudesta. Tilintarkastajan tulee myös tehdä johtopäätös: liittyykö olennaista epävarmuutta tapahtumiin tai olosuhteisiin, jotka saattavat antaa merkittävää aihetta epäillä yhteisön kykyä jatkaa toimintaansa? Lisäksi tilintarkastajan tulee määrittää vaikutukset tilintarkastuskertomukseen (ISA 570).

ISA-standardin 315 (”Olennaisen virheellisyyden riskien tunnistaminen ja arvioiminen yhteisöstä ja sen toimintaympäristöstä muodostetun käsityksen avulla”) edellyttämien riskienarviointitoimenpiteiden suorittamisen yhteydessä tilintarkastajan tulee harkita onko sellaisia tapahtumia tai olosuhteita, jotka antavat tai saattavat antaa epäillä tarkastettavana olevan yhteisön kykyä jatkaa toimintaansa. Tällöin tarkastajan tulee selvittää onko toimiva johto tehnyt arviota yhteisön kyvystä jatkaa toimintaa (KHT-Media 2010, 20-26).

Tilintarkastajan tulee koko tilintarkastuksen ajan pysyä tarkkaavaisena sellaisen tilintarkastusevidenssin varalta, joka koskee tapahtumaa tai olosuhteita jotka saattavat merkittävästi antaa aihetta epäillä yhteisön kykyä jatkaa toimintaansa (ISA 570). Jos on tunnistettu tapahtumia tai olosuhteita, jotka merkittävästi antavat aihetta epäillä yhteisön kykyä jatkaa toimintaansa, tulee hankkia tarpeellinen määrä evidenssiä sen ratkaisemiseksi esiintyykö olennaista epävarmuutta vai ei.

- 1) Toimivalta johdolta pyydetty arvio yhteisön kyvystä jatkaa toimintaansa, jos johto ei ole selvitystä jo antanut
- 2) Arvio toimivan johdon suunnittelemista toimenpiteistä, jotka liittyvät arvion toteuttamiseen
- 3) Kun yhteisö on laatinut rahavirtaennusteen ja ennusteen analysointi on merkittävä tekijä toimenpiteiden arvioinnissa, tulee arvioida ennusteen pohjana

olevan tiedon luotettavuus sekä ratkaista onko ennusteen taustalla oleville oletuksille riittävää tukea.

- 4) Harkita onko johdon arvion jälkeen tullut saataville lisää tosiseikkoja tai tietoa.
- 5) Toimivalta johdolta ja mahdollisilta hallintoelimiltä pyydetään kirjalliset vahvistusilmoitukset tulevia toimenpiteitä koskevista suunnitelmista ja toteuttamiskelpoisuudesta.
(ISA 570)

Tilintarkastajan on raportoitava tapahtumista tai olosuhteista, jotka voivat vaarantaa toiminnan jatkuvuuden. Raportoinnissa tulee tuoda esiin onko toiminnan jatkuvuuteen liittyviä ongelmia, ja jos on, esitetäänkö niihin liittyen riittävästi tietoja tilinpäätöksessä (KHT-Media 2010, 20-31).

Jos tietoja esitetään riittävästi tilinpäätöksessä, tulee tilintarkastajan esittää vakio-
muotoinen lausunto. Vakio-
muotoinen lausunto sisältää kappaleen jossa korostetaan tapahtumaan tai olosuhteeseen liittyvää olennaista epävarmuutta, joka saattaa antaa aiheutta epäillä yhtiön kykyä jatkaa toimintaansa. Lisäksi kiinnitetään huomio siihen liitetietoon jossa on esitetty toiminnan jatkuvuuden kannalta olennaisia seikkoja. Jos kuitenkin tilinpäätöksessä ei esitetä riittävästi tietoja, tilintarkastajan tulee antaa ehdollinen tai kielteinen lausunto ISA 705-standardin (”Riippumattoman tilintarkastajan tilintarkastuskertomukseen sisältyvän lausunnon mukauttaminen”) mukaisesti, sen mukaan kumpi on tilanteessa asianmukainen. Tilintarkastajan tulee mainita tilintarkastuskertomuksessa olennaisesta epävarmuudesta, joka saattaa antaa merkittävää aiheutta epäillä yhteisön kykyä jatkaa toimintaansa (KHT-Media 2010, 20-31).

3 TALOUDELLISET VAIKEUDET JA MAKSUKYVYTTÖMYYS

3.1 Kriisin tunnistaminen

Yrityksen johdon, tilintarkastajan sekä muiden yrityksen sidosryhmien tulisi osata tunnistaa ajoissa yrityksen taloudelliset vaikeudet, korjaavien toimenpiteiden mahdollistamiseksi ajoissa sekä tarkastuksen kohdentamiseksi kriittisiin kohteisiin. (KHT-Media 2010, 12).

Tapahtumia tai olosuhteita jotka voivat indikoida taloudellisia vaikeuksia tai yrityksen toimintakyvyn vaarantumista voivat olla mm. liiketoiminnan epäsuotuisa kehityssuunta, erilaiset taloudellisten vaikeuksien merkit kuten lainasopimusten rikkomiset tai muut maksuhäiriöt, yrityksen sisäiset seikat kuten työnseisaukset ja merkittävä riippuvuus projektin tuloksellisuudesta sekä yrityksen ulkoiset seikat kuten franchise-sopimuksen, lisenssin tai patentin menetys tai vaikka pääasiakkaan menetys. (KHT-Media 2010, 12).

Taloudellisten vaikeuden merkkejä on listattu useaan otteeseen, tilintarkastajan näkökulmasta parhaiten soveltuneen ISA 570:n ja Audit Practice Boardin joulukuussa 2008 julkaiseman ”Going Concern Issues During the Current Economic Conditions” yhdistelmä, jonka mukaan vaikuttavia seikkoja ovat:

Taloudelliset olosuhteet

- Nettovelkojen tai lyhytaikaisten nettovelkojen määrä
- Erääntymässä olevat laina-ajaltaan kiinteät lainat ja luotot, joiden uudistaminen tai takaisinmaksu ei ole realistisesti katsottuna mahdollista
- Viitteet luotonantajien rahoituksen takaisin vetämisestä
- Heikot avaintunnusluvut
- Huomattavat tappiot
- Viivästykset osingonmaksussa
- Velkojen suorittamatta jääminen eräpäivänä
- Yritykselle velkaa olevan kyvyttömyys maksaa velkoja

Ulkopuolisen rahoituksen saaminen

- Yrityksellä vaikeuksia saada ulkopuolista rahoitusta
- Yritys on rikkonut lainaehdoja tai lainojen erityisehtoja
- Yrityksellä on vakuutena omaisuutta, jonka arvo ei riitä kattamaan lainan arvoa

Oman pääoman ehtoisen rahoituksen hankinta

- Näytön puute siitä, voiko johto hankkia osakkeenomistajien tuen esimerkiksi osakeantiin
- Johdon suunnitelmat on tehty ennen nykyistä markkinatilannetta ja suunnitelmissa ei ole riittävästi otettu huomioon eri toteutusvaihtoehtojen todennäköisyyttä
- Osakkeenomistajilla ei ole taloudellista mahdollisuutta tehdä lisäjoitoksia

Tulevat Kassavirrat

- Epäsuotuisat taloudelliset olosuhteet johtavat kassavirtojen pientymiseen
- Asiakkaat eivät pysty maksamaan tai maksavat myöhässä
- Rahoituksen ehdot ovat muuttuneet ja tulleet vaikeammiksi noudattaa

Yrityksen riippuvuus yhteistyökumppaneista

- Toimittajat jotka toimittavat välttämättömiä tuotteita tai palveluita ovat kohdanneet taloudellisia ongelmia
- Yritys ei löydä vaihtoehtoisia toimittajia
- Toiminta yrityksessä on riippuvaista ulkopuolisen antamasta vakuudesta, mutta vakuuden antajalla ei ole enää mahdollisuutta tai valmiutta antaa vakuutta

Toiminnalliset olosuhteet

- Toimivalla johdolla on aikomus lakkauttaa toiminta tai lopettaa yhteisö
- Avainhenkilöiden menetykset, ilman että tilalle saadaan uusia henkilöitä
- Yritys menettää keskeisen markkina-alueen, keskeisen asiakkuuden, lisenssin tai tärkeän tavarantoimittajan

Yhtiön omaisuuden tai liiketoiminta-alueen myyminen

- Johto on tehnyt suunnitelman ennen nykyistä tilannetta markkinoilla eikä suunnitelmassa ole huomioitu eri toteuttamisvaihtoehtojen todennäköisyyttä
- Näytön puute siihen, että johto pystyy realisoimaan omaisuuden suunnitelluin myyntihinnoin

Muut seikat

- Kesken olevat oikeusprosessit yhteisöä vastaan, jotka saattavat johtaa vaateisiin joista yritys ei selviydy
- Poliitiikan, lain, säädöksen tms. muuttuminen yhteisölle epäedulliseksi
- Katastrofit joihin ei ole varauduttu riittävin vakuutuksin
- Pääomavaatimusten tai muiden lakisääteisten vaatimusten noudattamatta jättäminen yrityksen toimesta.

3.2 Oman pääoman negatiivisuus

Yhtiön syviä taloudellisia ongelmia indikoi oman pääoman negatiivisuus. Tällöin yhtiön velat ylittävät yhtiön yhteenlasketut varat, osakepääoman sekä muun oman pääoman erät. Oman pääoman määrää laskettaessa omaan pääomaan luetaan lisäksi pääomalainat, poistoero (omaisuudesta tehtyjen ja suunnitelman mukaisten poistojen kertynyt erotus) sekä yhtiön tekemät vapaaehtoiset varaukset (osakeyhtiölaki 21.7.2006/624, 20 luku 23 §). Lisäksi jos yhtiön omaisuuden luovutusarvo on muu-

ten kuin tilapäisesti kirjanpitoarvoa olennaisesti suurempi, voidaan todennäköisen luovutushinnan sekä kirjanpidon arvon erotus ottaa huomioon lisäyksenä omaan pääomaan. Näissä lisäyksissä on kuitenkin noudatettava erityistä varovaisuutta sekä ne on mainittava yhtiön koon mukaan joko toimintakertomuksessa tai liitetiedoissa (OyL 20 luku 23 §).

Osakeyhtiölain 20 luvun 23 §:n mukaan: ”Jos yhtiön hallitus havaitsee, että yhtiön oma pääoma on negatiivinen, hallituksen on viipymättä tehtävä osakepääoman menettämistä rekisteri-ilmoitus”. Tämä tarkoittaa ilmoitusta kaupparekisteriin, jonne rekisteröidään tieto yhtiön oman pääoman menettämistä. Merkintä voidaan poistaa, jos yhtiön oma pääoma on yli puolet omasta pääomasta (OyL 20 luku 23§).

Tilintarkastajan on käytännössä raportoitava tilintarkastuskertomuksessa sekä oman pääoman menettämistä että siitä, jos ilmoitusta oman pääoman menettämistä ei ole tehty. Lisäksi tilintarkastajan on tarkastettava, että mahdollisissa oman pääoman lisäyksissä on noudatettu erityistä varovaisuutta ja ne on mainittu liitetiedoissa tai toimintakertomuksessa (Tomperi 2009, 95).

3.3 Konkurssi

Yrityksen maksukyvyttömyyden määritelmä on yleisesti yrityksen kyvyttömyys selviytyä maksuvelvoitteista niiden tullessa maksuun (Ovaska, Nyysölä, & Mattila, 2009, 5). Konkurssi on periaatteeltaan hyvin yksinkertainen. Konkurssi on menettelytapa, jossa maksukyvyttömyyteen ajautuneen velallisen varat on tarkoitus jakaa tasapuolisesti velkojille. Tässä on myös nykyisen konkurssilainsäädännön ydin (Ovaska, Nyysölä & Mattila 2009, 5).

Merkittävimmin konkurssi näkyy siinä, että konkurssin sattuessa konkurssiin ajautuvalla velallisella ei enää ole toimivaltaa varallisuuteensa, vaan toimivalta siirtyy oikeuden määräämälle pesänhoitajalle. Pesänhoitaja vastaa konkurssipesään liittyviin kysymyksiin ja konkurssipesän kanssa asioidessa yhteyttä pidetään pesänhoitajaan, eikä yrityksen entiseen johtoon (Ovaska, Nyysölä & Mattila 2009, 5).

3.4 Yrityssaneeraus

Saneerausmenettely on konkurssin vaihtoehto silloin kun vaikeuksissa olevan yhtiön toimintaa voidaan korjaavin toimenpitein ja velkajärjestelyin jatkaa ja taloudellinen kriisi voidaan torjua sekä välttää konkurssi. (KHT- Media 2010, 54).

Yrityssaneerauksen onnistumisen todennäköisyys kasvaa KHT Median (2010) mukaan kun

- 1) Saneerattava yritys on suurehko
- 2) Yrityksellä on riittävästi kassavaroja saneerauksen toteuttamiseen
- 3) Yritys hakeutuu ajoissa saneeraukseen
- 4) Yrityksen perusliiketoiminta tai edes jokin liiketoiminnan osa on kohtuullisen terveellä pohjalla
- 5) Yrityksen johto sitoutuu saneerausohjelmaan
- 6) Saneerausohjelma on realistinen.

Saneerausmenettelyn aloittaminen edellyttää, että vähintään kaksi velkojaa joiden yhteenlasketut saatavat edustavat vähintään viidennestä velallisen tunnetuista veloista ja jotka eivät ole velallisen läheistoimijoita, tekevät yhdessä velallisen kanssa hakemuksen tai puoltavat velallisen hakemusta. Lisäksi velallista tulee uhata maksukyvyttömyys tai velallisen tulee olla maksukyvytön. (KHT-Media 2010, 56).

Merkittävimpiä eroja saneerauksen ja konkurssin välillä on, kuten lain yrityksen saneerauksesta 25.1.1993/47 viidennen luvun 29 §:ssä todetaan, saneerausmenettelyssä, tiettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta, velallisella säilyy valta päättää omasta omaisuudestaan ja toiminnastaan.

3.5 Tilintarkastajan rooli yrityssaneerauksessa

Yhtiössä tehdään saneeraustapauksissa normaalisti lakisääteinen tilintarkastus, saneerausmenettelystä huolimatta. Lisäksi tilintarkastajalta voidaan pyytää lausunto välitilin päätöksestä, joka on laadittu joko saneeraushakemuksen vireille tulohetkelle tai saneerausmenettelyn alkamishetkelle. Kun saneerausohjelma on vahvistettu, tulee tilintarkastajan tehdä normaalisti lakisääteinen tilintarkastus, mutta tarkastusta suorittaessa tulee huomioida saneerausohjelmassa määritellyt maksuohjelma ja asiakoko-

naisuudet. Tilintarkastuskertomuksessa on yrityssaneeraustapauksissa hyvä antaa lisätieto siitä, että yhtiö on yrityssaneerauksessa. (KHT-Media 2010, 57).

3.6 Konkurssin/kriisin ennustaminen

Konkurssin todennäköisyyden ennustamiseen on käytettävissä lukuisia malleja. Yleisessä konkurssiteoriassa konkurssin todennäköisyys on määritelty todennäköisyysdeksi jolla yrityksen tulos on niin huono, että vieraan pääoman arvo ylittää yrityksen arvon, jolloin oma pääoma on negatiivinen (Scott 1981).

Konkurssin todennäköisyyteen voidaan yleisessä konkurssiteoriassa katsoa vaikuttavan yrityksen kannattavuus, kannattavuuden satunnainen vaihtelu (volatiliteetti) sekä vakavaraisuus (Laakso & Laitinen & Vento 2010, 17-18).

Kriisin/konkurssin ennakoinnissa voidaan käyttää pääsääntönä joko yhden tunnusluvun analyysia tai usean tunnusluvun analyysia (Laitinen 2004, 115). Tässä työssä päädyttiin Laitisen (2004) tilinpäätöstietojen analysoinnin perusteella siihen - jotta konkurssin ennustettavuus ja toiminnan jatkuvuuden olettan kyseenalaistaminen olisi perusteltua - että käytettävät tunnusluvut ovat Laitisen Z, omavaraisuusaste, quick ratio sekä sijoitetun pääoman tuotto prosentti. Yllä mainittuja tunnuslukuja käytettäessä tulevat liiketoiminnan tärkeimmät mittarit eli kannattavuus, maksuvalmius ja vakavaraisuus kaikki käsitellyiksi. Lisäksi Laitisen Z sitoo tunnusluvut osaltaan vielä yhteen, ja näin saadaan perusteltu näkemys siitä, täytyvätkö yhtiön toiminnassa jatkuvan toiminnan edellytykset eli onko toiminnan jatkuvuuden oletaminen mahdollista ja perusteltua (Laitinen 2004, 277-278).

3.6.1 Quick ratio

Ensimmäinen tunnusluku jota käytettiin on quick ratio, eli niin kutsuttu happotesti. Tunnusluku mittaa yrityksen kykyä selvittää lyhytaikaisista veloista likvideillä omaisuuserillään. Quick ratio mittaa yrityksen rahoituspuskuria (Kauppalehti Balance 2013).

Quick ration laskusääntö:

$$\frac{\text{Lyhytaikaiset saamiset} + \text{rahat ja pankkisaamiset} + \text{rahoitusarvopaperit}}{\text{lyhytaikainen vieras pääoma} - \text{lyhytaikaiset saadut ennakkomaksut}}$$

Quick ration suositusarvo on 1, jolloin yrityksen rahoitusomaisuus kattaa lyhytaikaisten velkojen määrän kokonaisuudessaan. Mikäli yhtiöllä on runsaasti tulorahoitusta ja sitä tulee vakaasti, ei rahoituspuskurin suuruus ole välttämättä merkitsevää. Quick ratiota tulkittaessa tulee tarkastella yhtiön pääomarakennetta (tässä työssä omavaraisuusaste), sillä mikäli yhtiöllä on riittävän korkea omavaraisuusaste, on velan ottaminen mahdollinen tapa paikata mahdollista rahoitusvajetta (Kauppalehti Balance 2013).

Tunnusluvun viitteelliset ohjearvot ovat:

Erinomainen yli 1,5

Hyvä 1 - 1,5

Tyydyttävä 0,5 - 1

Välttävä 0,3 - 0,5

Heikko alle 0,3

(Kauppalehti Balance 2013).

3.6.2 Rahoitustulos & Rahoitustulos - %

Jotta kyetään laskemaan seuraavassa luvussa mainittu Laitisen Z-luku, täytyy laskea rahoitustulos ja sen myötä rahoitustulos - %. Rahoitustulos kertoo kuinka paljon tulorahoitusta liiketoiminta tuottaa. Rahoitustulos kuvaa sitä kuinka hyvin yritys pystyy suoriutumaan liiketoiminnan tuotoilla lainanlyhennyksistä, investointien omarahoituksesta, omistajien voitonjakotarpeesta sekä käyttöpääoman lisäyksestä (Kauppalehti Balance 2013).

Laskusääntönä rahoitustuloksessa on:

$$\text{Nettotulos} + \text{poistot ja arvonalennukset} = \text{Rahoitustulos}$$

(Kauppalehti Balance 2013).

Kun lasketaan Laitisen Z:ssa tarvittavaa rahoitustulosprosenttia, laskusääntö on:
 $100 \times \text{rahoitustulos} / \text{liikevaihto} = \text{rahoitustulosprosentti}$. (Kauppalehti Balance 2013).

3.6.3 Laitisen Z-luku

Parhaiten konkurssin ennustamiseen soveltuu oman empiirisen havaintopohjan sekä tutkimustulosten perusteella nk. Laitisen Z (tunnettiin ennen Prihtin Z:nä) joka indikoi konkurssin todennäköisyyttä.

Kaava Laitisen Z:lle on

$1,77 \times \text{rahoitustulos-prosentti} + 14,14 \times \text{Quick Ratio} + 0,54 \times \text{omavaraisuusaste}$.

Tässä tunnusluvussa konkurssin todennäköisyyttä olennaisesti nostava kriittinen piste on + 18, eli jos yritys saa tällä kaavalla laskettuna tunnusluvuksi alle +18 on konkurssin todennäköisyys merkittävä. Tunnusluku voi olla myös negatiivinen, jolloin yrityksen tilanne on jo hälyttävän heikko (Laitinen 2004, 307).

Laitisen Z:n käyttäminen konkurssin todennäköisyyden ennustamisen lähteenä perustuu sille, että siihen on konkurssiyritysten käyttäytymisen perusteella tieteellisesti tunnistettu tunnusluvut, jotka on valittu aikaisemman tietämyksen nojalla ja niistä johdetut tulokset ovat useimmiten riippumattomia sattumasta tai otoksesta, koska ne perustuvat tunnustettuun teoriaan (Laitinen 2004, 169). Laitisen Z:n analyysi osoittaa, että toimintaedellytysten vaihtelusta 69 % on selitettävissä tunnuslukujen suoralla vaikutuksella (Laitinen 2004, 168).

3.6.4 Omavaraisuusaste

Omavaraisuusaste mittaa yhtiön luottokelpoisuutta sekä laajentumiskykyä. Saatua tunnusluku kertoo siitä kuinka suuri osuus yhtiön varallisuudesta on rahoitettu omalla pääomalla. Mitä korkeampi omavaraisuusaste on, sitä suurempi osuus yhtiön varallisuudesta on rahoitettu omalla pääomalla (Kauppalehti Balance 2013).

Omavaraisuusasteen laskusääntö on

$$\frac{\text{Omat varat}}{\text{oikaistun taseen loppusumma - ennakkomaksut}} \times 100$$

Omat varat sisältävät taseen oman pääoman, vapaaehtoiset varaukset, poistoeron vähennettynä verovelalla sekä oman pääoman ehtoiset pääomalainat. Omat varat taseessa muodostavat yritykselle puskurin tappioita vastaan. Omavaraisuusaste on mittari jolla voidaan mitata tämän puskurin kokoa. Yksikin huono vuosi voi kaataa yrityksen, mikäli puskuria ei ole riittävästi (Kauppalehti Balance 2013).

Omavaraisuusasteen viitteelliset ohjearvot ovat:

Erinomainen yli 50 %

Hyvä 35 - 50 %

Tyydyttävä 25 - 35 %

Välttävä 15 - 25 %

Heikko alle 15 %

(Kauppalehti Balance 2013).

3.6.5 Sijoitetun pääoman tuotto-%

Sijoitetun pääoman tuotto-% mittaa yrityksen suhteellista kannattavuutta. Suhteellinen kannattavuus tarkoittaa tuottoa, joka saadaan yritykseen sijoitetulle tuottoa (esimerkiksi korkoa) vaativalle pääomalle (Kauppalehti Balance 2013).

Sijoitetun pääoman tuotto-%:n laskukaava:

$$\frac{\text{Nettotulos} + \text{rahoituskulut} + \text{verot (12 kk)}}{\text{Sijoitettu pääoma keskimäärin}} \times 100$$

Sijoitettu pääoma sisältää oman pääoman sekä korolliset velat. Laitisen (2004) mukaan sijoitetun pääoman vähimmäistuotto on yrityksen vieraalle pääomalle maksama korko. Tämä tarkoittaa, että sijoitetulle pääomalle tulisi saada vähintään tuotto joka vastaa markkinoilla vallitsevaa korkotasoa (Kauppalehti Balance 2013).

Sijoitetun pääoman tuotto - %:n viitteelliset ohjearvot ovat

Erinomainen	yli 15 %
Hyvä	10 - 15 %
Tyydyttävä	6 - 10 %
Välttävä	3 - 6 %
Heikko	alle 3 %

(Kauppalehti Balance 2013).

Sijoitetun pääoman tuotto prosentti otettiin mukaan kuvaamaan liiketoiminnan kannattavuutta, koska omavaraisuusaste ja quick ratio kuvaavat lähinnä yrityksen maksuvalmiutta ja vakavaraisuutta, mutta kannattavuutta ei näissä tunnusluvuissa huomioida. Sijoitetun pääoman tuotto prosentilla saadaan arvioon mukaan liiketoiminnan kannattavuus (Laitinen 2004, 277-278).

4 TILINTARKASTAJAN ROOLI JA GOING CONCERN -RAPORTOINTI

Tässä osiossa syvennyttään tilintarkastajan rooliin going concern -raportoinnissa ja otetaan esille tutkimustuloksia, joissa on käyty läpi tilintarkastajan raportointia sekä siitä mahdollisesti seuraavaa sanktiointia. Suomessa tilintarkastajien toimintaa säätelee keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakunta, jonka julkaisemista tilintarkastajien toimintaa koskevista ratkaisuista saa suuntaviivoja sille, onko tilintarkastajien josakin tietyssä raportoinnin osassa tunnistettuja ongelmia.

4.1 Keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakunta

Keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakunta (myöhemmin TILA) huolehtii Suomessa tilintarkastajien hyväksymiseen ja hyväksytyjen tilintarkastajien valvontaan liittyvästä toiminnasta. TILA:n toimintaa säätelee tilintarkastuslaki. TILA on Suomessa elin joka valvoo ja tutkii toimivatko tilintarkastajat hyvän tilintarkastustavan

mukaisesti. Vuosittain TILA käsittelee ja tutkii 10 - 20 tapausta. Noin joka kolmas tutkintaan otettu tapaus on johtanut sanktioon tilintarkastajalle tai tilintarkastusyhteisölle (TILA 2010). Kaikki päätetyistä tutkinta-asioista tehdyt lainvoimaiset ratkaisut julkaistaan anonymisoidusti TILA:n internet-sivuilla.

Sanktioina TILA voi käyttää tilintarkastajan huomauttamista, varoittamista tai tilintarkastajan hyväksymisen peruuttamista, riippuen toiminnan virheellisyyden asteesta. Tilintarkastajan hyväksymisen peruuttamista eli käytännössä KHT- tai HTM-auktorisoinnin poistamista ja sitä kautta nykyisen tilintarkastuslain mukaisena tilintarkastajana toimimisen estämistä on käytettävä, jos tilintarkastaja tahallaan tai törkeää huolimattomuuttaan menettelee tilintarkastuslain tai siihen liittyvien säädösten vastaisesti, on annetusta varoituksesta huolimatta rikkonut toistuvasti tilintarkastajan velvollisuuksiaan, ei syystä tai toisesta ole enää ammattitaitoinen tai ei täytä muita hyväksymisen edellytyksiä. Hyväksymisen peruuttaminen voidaan tehdä myös määrääjäksi, enintään kahdeksi vuodeksi (TILA 2010 & Tilintarkastuslaki 9 luku 49-50 §).

Varoitus on annettava, jos tilintarkastaja on huolimattomuuden tai varomattomuuden takia menetellyt tilintarkastuslain vastaisesti, rikkonut velvollisuuksiaan tilintarkastajana tai muuten on perusteettomasti menetellyt tavalla, joka on muulla tavalla omiaan alentamaan tilintarkastajien luotettavuutta tai arvoa. Jos edellä mainitulla tavalla moitittaviin menettelyihin liittyy lieventäviä seikkoja, selviää tilintarkastaja huomautuksella (TILA 2010).

4.2 TILA:n ratkaisut 1/2008 - 6/2012

Opinnäytettä varten käytiin läpi kaikki Tilintarkastuslautakunnan julkaisemat tutkintaratkaisut vuosilta 2008 lähtien aina vuoden 2012 kesäkuuhun asti. Ratkaisuista ei löytynyt yhtäkään tapausta, jossa tilintarkastajaa olisi tutkittu varsinaisesti going concern -asiasta eli toiminnan jatkuvuuteen liittyen.

Yhdessä tapauksessa (TILA 1/2012) toiminnan jatkuvuuteen liittyvät riskit sekä sitä säätelevät standardit oli otettu esille, mutta niillä ei ollut vaikutusta TILA:n ratkai-

suun Asunto-osakeyhtiön tilintarkastusta koskevassa tutkinnassa, jossa KHT-tilintarkastajien toiminnasta ei löytynyt moitittavaa.

Toisessa ratkaisussa (TILA 1/2010) riski toiminnan jatkuvuuteen liittyen oli mainittu syynä käytettyyn kirjaus- ja raportointiperusteeseen, mutta tälläkään kertaa asia ei ollut varsinaisen tutkinnan alla eikä varsinaisesti vaikuttanut annettuun ratkaisuun, jossa tilintarkastajan toiminnasta ei löytynyt moitittavaa.

Ratkaisussa vuodelta 2008 (TILA 5/2008) toiminnan jatkuvuus oli myös nostettu esiin yhtenä ratkaisuperusteena tutkinnan kohteena ollutta KHT-tilintarkastajaa vastaan. Kuitenkaan kyseisessä ARAVA-yhtiötä koskevassa ratkaisussa going concern -raportointi ei ollut varsinainen peruste KHT-tilintarkastajan saamalle varoitukselle.

Täten johtopäätöksenä voidaan todeta, että viimeisen viiden vuoden aikana Suomessa yksikään tilintarkastaja ei ole saanut toiminnan jatkuvuuteen liittyvän raportoinnin puutteista huomautuksia, varoituksia eikä se ole johtanut tilintarkastajan hyväksymisen poistamiseen.

Kuitenkaan konkurssien määrän (taulukko 2, sivulla 34) huomioon ottaen ei ole mahdollista, että kaikki tilintarkastajien raportointi toiminnan jatkuvuuteen liittyen olisi ollut kaikilta osin riittävää. Going concern -raportoinnin ongelmiin perehdytään syvemmin kappaleessa, jossa käydään läpi asiasta tehtyjä kvantitatiivisia tutkimuksia Pohjoismaissa.

4.3 Going concern -raportointi sekä raportointi ennen konkurssia Suomessa vuosina 2000-2009

Kappaleessa käydään läpi tehtyjä havaintoja going concern -raportoinnista sekä tilintarkastajien muusta raportoinnista ennen konkurssia. Kuten jo aiemmin TILA:n ratkaisujen läpikäymisessä huomattiin, on toiminnan jatkuvuuteen liittyvän raportoinnin ongelmista huomautettu tai rangaistu tilintarkastajia huomattavan vähän, ainakin aikavälillä 2008 – 6 / 2012.

Tilintarkastajan julkisesta tilintarkastusraportoinnista ennen konkurssia ei ole tehty juurikaan kvantitatiivista eikä kvalitatiivista tutkimusta Suomessa. Kuitenkin Sormunen & Sundgren ovat vuonna 2010 tehneet tutkimuksen jossa on tehty kvantitatiivista analyysiä Suomessa tapahtuneista konkurseista sekä näihin liittyvästä tilintarkastusraportoinnista. Aineistona tutkimuksessa käytettiin 120 suomalaista osakeyhtiötä, jotka menivät konkurssiin vuoden sisällä viimeisestä tilintarkastetusta tilinpäätöksestä. Konkurssit tutkimuksessa ovat vuosilta 2001-2008 (Sormunen & Sundgren 2010, 1).

Tämän tutkimuksen tuloksena oli, että tilintarkastajat olivat antaneet puhtaan kertomuksen 40 %:ssa tutkituista yrityksistä. Toisin sanoen tilintarkastaja ei ole havainnut mitään niin olennaista virheellisyyttä tilinpäätöksessä, tai ei ole havainnut niin merkittävää ongelmaa toiminnan jatkuvuuden olettamassa, että olisi katsonut aiheelliseksi raportoida asiasta julkisessa tilintarkastuskertomuksessa. Lopuissa 60 %:ssa tapauksista tilintarkastaja on tavalla tai toisella mukauttanut kertomustaan. Näistäkin silti vain 5 prosentissa tapauksista on raportoitu toiminnan jatkuvuuden ongelmista. Aineistoon kuuluvissa yrityksissä pääosa tehdyistä mukautuksista on tehty oman pääoman menettämiseen liittyen, ei niinkään toiminnan jatkuvuuteen liittyen (Sormunen & Sundgren 2010, 1-3).

Oman ammatillisen näkemykseni perusteella tilintarkastajien näkemys on usein se, että raportointi oman pääoman menetyksestä tai ongelmista oman pääoman suhteen on riittävää myös yrityksen toiminnan jatkuvuuden raportointiin liittyen. Tilintarkastajat olettavat, että valistunut lukija osaa tulkita oman pääoman menettämisen myös merkittäväksi riskiksi yrityksen toiminnan jatkuvuudelle.

Toiminnan jatkuvuudesta raportointi vain joka 20:ssä tapauksessa Suomessa on sinänsä huolestuttavaa, koska Ruotsissa Sormunen & Sundgren päätyivät siihen, että 17 % eli noin joka kuudennessa tapauksessa tilintarkastaja oli raportoinut toiminnan jatkuvuuteen liittyvistä ongelmista. Huomioitava toki on, että aineisto koostui pääasiassa pienistä yrityksistä, liikevaihdon keskiarvon ollessa 0,66 miljoonaa euroa, jolloin yritykset ovat keskimäärin erittäin pieniä yrityksiä.

Osaltaan eroja Suomen ja Ruotsin välillä saattaa selittää se, että kyseessä olevan tutkimuksen aineistona olleissa yrityksissä on vielä tutkimuksen aikavälinä toimineina vuosina 2000 – 2008 Suomessa tietyin edellytyksin ollut mahdollista käyttää niin sanottua maallikkotarkastajaa, eli tilintarkastajaa jolla ei ole auktorisointia eikä välttämättä minkäänlaista pätevyyttä toimia yrityksen tilintarkastajana. Niin kutsuttua maallikkotilintarkastajien antamia kertomuksia oli joka viides tutkimuksessa olleista suomalaisista tilintarkastuskertomuksista (Sormunen & Sundgren 2010, 13). Tämä osaltaan vääristää lukemia Ruotsin eduksi, koska Ruotsissa ei enää ko. aikavälillä ole ollut mahdollista käyttää maallikkotilintarkastajia.

Johtopäätöksenään Sormunen & Sundgren päätyvät siihen, että heidän näkemyksensä mukaan tilintarkastajien mielestä raportointi oman pääoman riittävydestä voi olla riittävä merkki tulevasta kriisistä. Sormunen & Sundgren kuitenkin esittävät että pääoman riittävyys ja toiminnan jatkaminen ovat ainakin osittain eri asioita. Tilintarkastuskertomusten mukautusten määrän he havaitsivat olevan lähes saman sekä Suomessa että Ruotsissa, eli vain 60 %:ssa vuoden sisällä tilinpäätöspäivästä konkurssiin menneistä yrityksistä oli tilintarkastaja antanut tavalla tai toisella mukaute- tun kertomuksen. Tämä on heidän näkemyksensä mukaan merkki heikosta tilintarkastuksen laadusta molemmissa maissa (Sormunen & Sundgren 2010, 14).

Koska konkurssiin yleensä liittyy se, ettei tilinpäätöksiä enää viimeisiltä tilikausilta toimiteta verottajalle, kaupparekisteriin eikä tilintarkastukseen, on aineiston vähäinen määrä sekä ymmärrettävää, että osaltaan saattaa vääristää tutkimuksessa saatuja tuloksia. Koska otannaksi on saatu toista sataa yritystä, kun kuitenkin konkurssien määrä on keskimäärin 2634 kappaletta vuositasolla vuosina 2003 - 2011 (Tilastokeskus 2012).

Taulukko 2. Konkurssien määrä Suomessa 2003 - 2011. (www.tilastokeskus.fi)

Konkurssit Suomessa 2003 - 2011		
	Yritysten lukumäärä	Henkilö lukumäärä
2003	2 769	11 061
2004	2 428	9 191
2005	2 278	9 898
2006	2 285	8 717
2007	2 254	9 230

2008	2 612	11 660
2009	3 275	14 860
2010	2 864	13 759
2011	2 944	13 267

4.4 Going concern -raportointi ja sidosryhmät

Yrityksen sidosryhmät, kuten verottaja, asiakkaat, alihankkijat ja rahoittajat, ovat kaikki ainakin teoriassa kiinnostuneita yrityksen tilintarkastusraportoinnin julkisesta osuudesta eli tilintarkastuskertomuksesta. Tilintarkastuskertomus sinällään antaa ainakin selkänöjan sille, että yrityksessä asiat on ainakin pääosin hoidettu lakien ja asetusten mukaan.

Tilintarkastusraportoinnin hyödyllisyyttä sekä käyttöä päätöksenteon välineenä on tutkittu ja Sormunen (2012) tuli väitöskirjassaan lopputulokseen, että tilintarkastusraportointia ei sinällään käytetä päätöksenteon tukena sidosryhmien toimesta.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että esimerkiksi pankkien edustajat eivät käytä tilintarkastusraportointia juurikaan päätöksenteon tukena, vaan ainoastaan suodattimena, joka saattaa varoittaa ongelmista (Sormunen 2012, 17). Suurena syynä tälle nähtiin se, että käytettävissä on suuri valikoima muita informaationlähteitä. Lisäksi kirjanpidollinen näkemys, asenne tilintarkastusta kohtaan sekä informaation laadun alhainen taso nähtiin syinä miksi tilintarkastusraportointia ei juurikaan hyödynnetä päätöksenteossa (Sormunen 2012, 17).

Lopulta havainnot tukevat näkemystä, jonka mukaan jopa rahoitusalan ammattilaiset eivät lopulta kaikilta osin ymmärrä mitä tilintarkastusraportoinnilla on tarkoitus viestiä. Toiminnan jatkuvuuden olettan soveltuminen eli going concern -raportointi on tärkeä osa tilintarkastusta myös ulkomaisten sijoittajien kannalta, koska heillä on usein rajoitettu määrä saatavilla olevaa tietoa muissa maissa toimivista yrityksistä. Heidän kannaltaan going concern -raportoinnin yhtenäinen laadullinen taso Pohjoismaissa on erityisen tärkeää. Pohjoismaisessa vertailussa toiminnan jatkuvuuden oletama on kirjanpidon peruseriaatteita ja kansalliset standardit vastaavat ISA 570 -standardin määräyksiä (Sormunen 2012, 84).

5 CASE-YRITYKSET

Opinnäytteessä käytiin läpi kaksi konkurssitapausta yrityksistä jotka ovat menneet konkurssiin lähivuosina. Yritysten rajausta sekä sopivien case-yritysten löytäminen oli haastavaa, koska suuri osa yrityksistä, jotka olivat viimeisen viiden vuoden aikana menneet konkurssiin, eivät syystä tai toisesta soveltuneet lähdemateriaaliksi.

Suurimmaksi ongelmaksi osoittautui kaupparekisteriin toimitettujen tietojen vajavaisuus. Edellytyksenä sille että yritystä voisi käyttää tutkimusmateriaalina oli ensinnäkin se, että kyseessä on osakeyhtiö, koska ainoastaan osakeyhtiöiden tilinpäätökset ovat julkisia. Porin lähiseutujen alueelta löytyi kaiken kaikkiaan noin sata (ePortin tietojärjestelmä) konkurssiin mennyttä osakeyhtiötä viimeisen kolmen vuoden ajalta. Lisärajausena oli se, onko yrityksellä ollut ylipäättään tilintarkastajaa vai onko valittu maallikkotarkastaja. Maallikkotarkastajilla ei ole pätevyysvaatimuksia, eikä maallikkotarkastajia saa enää uuden tilintarkastuslain myötä edes valita liikeyrityksiin. Täten oli tutkimusongelman kannalta parasta suodattaa yrityksistä sekä yritykset joilla ei ollut tilintarkastajaa, että yritykset joilla oli valittu maallikkotilintarkastaja (noin puolet aineiston yrityksistä). Lisäksi piti varmistua, että tilintarkastuskertomus oli annettu ja julkaistu ainakin suurimmalta osalta tarkastelun alla olevista tilikausista. Viimeisenä ja olennaisimpana rajauksena oli vielä se, että yritys oli toimittanut kaupparekisteriin/verottajalle tilinpäätöksen. Kuten Sormunen & Sundgren toteavat tutkimuksessaan (2011), on konkurssiin menneiden yritysten täysipainoinen analysointi vaikeaa, koska kriisiytyneissä yrityksissä usein jätetään erinäisiä velvoitteita, kuten tilinpäätöksen toimittaminen kaupparekisteriin, hoitamatta.

Näiden rajaustoimenpiteiden jälkeen jäi neljä konkurssiin mennyttä yritystä Porin lähiseudulta, jotka olisivat soveltuneet case-yrityksiksi. Näistä rajattiin vielä vähiten materiaalia kaupparekisteriin toimittaneet yritykset pois ja tutkimuskohteiksi valikoitui kaksi yritystä.

5.1 Case 1

Ensimmäinen analysoitu yhtiö oli Porin lähiseudulla valmistusliiketoimintaa harjoittanut yhtiö. Yhtiö ajautui konkurssiin vuonna 2010. Yhtiö oli toiminut osakeyhtiömuotoisena nykyisessä muodossaan vuodesta 1995. Opinnäytettä varten koostettiin yhtiön viidestä viimeisestä tilinpäätöksestä yhteenveto P-Analyzer-ohjelmistolla (liite 2). Yhtiön viiden viimeisimmän tilinpäätöksen luvut haettiin kaupparekisteristä.

Yhtiön tunnusluvut osoittavat yhtiön kulkeneen ”kriisistä kriisiin”. Ensimmäisen tarkastellun tilinpäätöksen osalta yhtiö oli kriisissä, josta se kuitenkin selvisi. Toisen ja kolmannen tilikauden osalta yhtiön tilanne oli kohtuullinen. Neljännessä tilinpäätöksessä yhtiö oli jo ajautumassa kriisiin. Viimeisen tilinpäätöksen lukujen perusteella yhtiön toiminnan jatkuvuus oli hyvin epätodennäköistä ja yritys oli syvässä kriisissä. Yhtiö asetettiin konkurssiin syyskuun lopussa 2011, eli vajaan kymmenen kuukauden kuluttua viimeisestä tilintarkastetusta tilinpäätöksestä.

5.1.1 Yhtiön tunnusluvut ja niiden analysointi

Case-yrityksen tunnusluvuista oli nähtävissä riski toiminnan jatkuvuuden suhteen jo tilinpäätöksessä 2009. Viimeisessä tilinpäätöksessä yritys oli jo tunnuslukujen perusteella syvässä kriisissä. Liitteenä 2 on esitetty yhtiön viisi viimeistä tilinpäätöstä sekä näistä koostetut olennaisimmat tunnusluvut.

Tunnusluvuista johdettu konkurssin ennustaminen on laajasti tunnustettu tapa ennustaa yhtiön todennäköisyyttä ajautua ongelmiin (Prihti 1976). Yhtiön tunnusluvuista tarkasteluun otettiin konkurssin todennäköisyyttä ennustettaessa olennaisin luku, joka on Prihdin (1976) sekä Laitisen mukaan ns. Laitisen Z (tunnettiin ennen Prihtin Z:nä), joka indikoi konkurssin todennäköisyyttä. Lisäksi tutkimukseen otettiin oma-varaisuusaste, quick ratio sekä sijoitetun pääoman tuotto-%, jotka mittaavat yrityksen kykyä selviytyä veloistaan sekä yrityksen kannattavuutta.

Laitisen Z:ssa konkurssin todennäköisyyttä olennaisesti nostava kriittinen piste on +18. Taulukosta voidaan täten todeta, että konkurssiriski on ollut olemassa tilinpäätö-

töksessä 31.12.2006. Tilinpäätöksestä 31.12.2009 lähtien konkurssiriski on Laitisen Z:n arvoilla mitattuna ollut suuri.

Taulukko 3. Laitisen Z:n arvot Case-yrityksestä 1.

Tilinpäätös	Laitisen Z:n arvo tilinpäätöksen tunnusluvuista laskettuna
31.12.2006	+ 18,1
31.12.2007	+ 33,2
31.12.2008	+ 26,6
31.12.2009	+ 17,7
31.12.2010	- 40,8

Omavaraisuusastetta katsottaessa todetaan, että erinomainen omavaraisuusaste on yli 50 % ja heikko alle 15 %. Alla olevasta taulukosta läpikäymällä voidaan todeta, että yhtiöllä ei ole ollut käytännössä missään vaiheessa taloudellista puskuria ongelmia vastaan. Tästä johtuen konkurssin riski on ollut melko suuri.

Taulukko 4. Omavaraisuusaste case-yrityksestä 1.

Tilinpäätös	Omavaraisuusaste, %
31.12.2006	0,6 %
31.12.2007	13,1 %
31.12.2008	18,2 %
31.12.2009	13,8 %
31.12.2010	Alle 0 %, ei laskettavissa

Quick ratioissa skaala arvoissa on, kuten tunnuslukuja käsittelevässä kappaleessa esitettiin, erinomainen luvun ollessa yli 1,5 ja heikko alle 0,3. Kuten taulukosta voidaan tulkita, on yhtiön tilanne ollut tämän tunnusluvun valossa tyydyttävällä tasolla aikaisemmissa tilinpäätöksissä. Kuitenkin viimeisessä tilinpäätöksessä ennen konkurssia on tunnusluvun arvo jo heikko.

Taulukko 5. Quick Ratio case-yrityksestä 1.

Tilinpäätös	Quick Ratio
31.12.2006	0,9
31.12.2007	0,6
31.12.2008	0,6

31.12.2009	0,7
31.12.2010	0,3

Sijoitetun pääoman tuotto prosentista todettiin aiemmin, että erinomainen arvo on yli 15 % ja heikko alle 3 %. Sijoitetun pääoman tuotto - % on yhtiössä ollut erittäin hyvällä tasolla tilinpäätöksestä 2007 tilinpäätökseen 2008 asti. Tilinpäätöksessä 2009 sijoitetun pääoman tuotto prosentti on heikentynyt lähelle heikkoa ja vuoden 2010 tilinpäätöksessä sijoitetun pääoman tuotto prosentti on ollut negatiivinen. Tästä voidaan tulkita, että yhtiön kannattavuus on ollut hyvällä tasolla ja ongelmat ovat todennäköisesti olleet enemmän maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden heikkoudessa.

Taulukko 6. Sijoitetun pääoman tuotto % case-yrityksestä 1.

Tilinpäätös	Sijoitetun pääoman tuotto %
31.12.2006	7,8 %
31.12.2007	59,1 %
31.12.2008	21,1 %
31.12.2009	4,4 %
31.12.2010	- 52,6 %

Tämä yhtiö on tunnuslukujen tulkinnan perusteella ollut taloudellisesti kohtuullisen vahvassa tilanteessa sekä kannattavuuden, että maksuvalmiuden osalta tilinpäätökseen 2009 asti. Kuitenkin yhtiön omavaraisuusaste on ollut koko tarkastelujakson ajan erittäin heikko, jolloin yhtiön kriisinsietokyky on ollut olematon koska tappiopuskuria ei ole ollut.

Konkurssiriski yrityksellä nousi merkittäväksi vasta viimeisessä tilinpäätöksessä; aiempien tilinpäätösten osalta jatkuvuuden oletama ei ole perustellusti ollut kyseenalainen. Analyysi osoittaa raadollisella tavalla sen, kuinka tärkeää yhtiölle on riittävä omavaraisuus ja sitä kautta vakavaraisuus. Muut tunnusluvut ovat olleet ennen tarkastelujakson viimeistä tilinpäätöstä vähintään kohtuullisia, mutta koska yhtiöllä ei ollut riittävää taloudellista puskuria suojaamaan vaikeilta ajoilta, ajautui yhtiö konkurssiin heti ensimmäisen syvemmin tappiollisen tilinpäätöksen jälkeen.

5.1.2 Yhtiön tilintarkastus ja tilintarkastusraportointi

Yhtiön tilintarkastajana toimi kokenut auktorisoitu KHT-tilintarkastaja, joka on toiminut tarkastuksen aikaan nk. BIG 4-tilintarkastusyhteisössä. Kyseessä on siis muodollisesti kaikin puolin pätevä tilintarkastaja, jonka toimintaa valvoo keskuskauppa-kamari. Oheisessa taulukossa on koottu julkisesti saatavilla oleva tilintarkastusraportointi yhtiön neljältä viimeiseltä tilikaudelta.

Taulukko 7. Tilintarkastusraportoinnin yhteenveto case-yritys 1.

Tilinpäätös	Tilintarkastuskertomus saatavilla & annettu k/e	Vakiomuotoinen kertomus k/e	Huomautuksen laatu tilintarkastuskertomuksessa
31.12.2007	Kyllä & Kyllä	Kyllä	Ei huomautuksia
31.12.2008	Ei & Kyllä (PRH)	Kaupparekisteritiedon mukaan kyllä	Ei saatavilla
31.12.2009	Ei & Ei (PRH)	Ei saatavilla	Ei saatavilla
31.12.2010	Kyllä & Kyllä	Ei	Huomautus että tilinpäätöstä ei ole laadittu kirjanpitosäännösten edellyttämässä määräajassa

Kuten taulukosta on nähtävissä, ei yhtiön tilintarkastusraportoinnissa ole missään vaiheessa huomautettu ongelmista yhtiön toiminnan jatkuvuudessa - ei edes viimeisessä tilinpäätöksessä siitä, että yhtiö on ollut syvässä kriisissä. Kuten tunnuslukuista koostetussa yhtiön elinkelpoisuuden arviointina tehdyssä raportissa edellisessä kappaleessa tuli ilmi, ei yhtiön toiminnan jatkuvuuden oletama ole perusteltu, ja siitä olisi täten tilintarkastajan tullut näkemykseni mukaan raportoida.

5.2 Case 2

Toinen analysoitu yhtiö on Porin seudulla painotoiminta-alalla toiminut yhtiö. Yhtiö ajautui konkurssiin vuonna 2012 ja oli toiminut osakeyhtiömuotoisena nykyisessä muodossaan vuodesta 1979. Yhtiön liikevaihto vaihteli viimeisen viiden tilikauden aikana välillä 130 000 – 240 000 euroa.

Opinnäytettä varten koostettiin yhtiön viidestä viimeisestä tilinpäätöksestä yhteenve-
to P-Analyzer-ohjelmistolla (liite 3). Yhtiön neljän viimeisimmän tilinpäätöksen lu-
vut haettiin kaupparekisteristä.

Viimeisten kolmen tilinpäätöksen lukujen perusteella yhtiön toiminnan jatkuvuus oli
hyvin epätodennäköistä ja yritys oli syvässä kriisissä. Yhtiö asetettiin konkurssiin
lokakuussa 2012 eli vajaan kahden vuoden kuluttua viimeisestä tilintarkastetusta ti-
linpäätöksestä. Tässä yhteydessä tulee huomioda, että yhtiö ei ole toimittanut kaup-
parekisteriin konkurssia edeltävää, eli 2011 päättynyttä, tilinpäätöstä. Täten lukuja ei
ole kaikilta osin voitu käydä läpi, mutta koska yhtiön tilintarkastaja on huomauttanut
toiminnan jatkuvuuden ongelmista jo 2009 ja 2010, tilinpäätös 2011 ei ole täten niin
relevantti.

5.2.1 Yhtiön tunnusluvut ja niiden analysointi

Case-yrityksen tunnusluvuista oli nähtävissä riski toiminnan jatkuvuuden suhteen jo
tilinpäätöksessä 2007. Yhtiö on nk. P-arvoanalyysin perusteella ollut syvässä kriisis-
sä ainakin vuodesta 2007 alkaen. Liitteenä 3 on esitetty yhtiön viisi viimeistä tilin-
päätöstä sekä näistä koostetut olennaisimmat tunnusluvut.

Laitisen Z:n arvojen läpikäynti osoittaa, että yhtiöllä ei ole kaikilta osin ollut jatku-
van toiminnan edellytyksiä aina tilinpäätöksestä 2007 alkaen. Todelliseen kriisiin
yhtiö on tämän tunnusluvun perusteella ajautunut tilinpäätöksessä 31.12.2008, kun
luku on ollut 0, konkurssin todennäköisyyttä olennaisesti nostavan raja-arvon ollessa
+18.

Taulukko 8. Laitisen Z:n arvot Case-yrityksestä 2.

Tilinpäätös	Laitisen Z:n arvo tilinpäätöksen tunnusluvuista laskettuna
31.12.2006	+ 23,9
31.12.2007	+ 13,4
31.12.2008	+ 0
31.12.2009	-33,9
31.12.2010	- 22,4

Omavaraisuusastetta katsottaessa todetaan jälleen, että erinomainen omavaraisuusaste on yli 50 % ja heikko alle 15 %. Alla olevasta taulukosta läpikäymällä voidaan todeta, että yhtiöllä ei ole ollut käytännössä missään vaiheessa taloudellista puskuria konkurssia vastaan. Tästäkin johtuen konkurssin riski on tältä osin suuri.

Taulukko 9. Omavaraisuusaste case-yrityksestä 2.

Tilinpäätös	Omavaraisuusaste, %
31.12.2006	10,5 %
31.12.2007	4,5 %
31.12.2008	Alle 0 %, ei laskettavissa
31.12.2009	Alle 0 %, ei laskettavissa
31.12.2010	Alle 0 %, ei laskettavissa

Quick ratiossa skaala arvoissa on, kuten tunnuslukuja käsittelevässä kappaleessa esitettiin, erinomainen luvun ollessa yli 1,5 ja heikko alle 0,3. Kuten taulukosta voidaan tulkita, on yhtiön tilanne ollut tämän tunnusluvun valossa tyydyttävällä tasolla vielä tilinpäätöksessä 2006, mutta seuraavasta tilinpäätöksestä lähtien tunnusluvun arvo on lähtenyt laskuun ja vuoden 2009 tilinpäätöksessä arvo on jo heikko.

Taulukko 10. Quick Ratio case-yrityksestä 2.

Tilinpäätös	Quick Ratio
31.12.2006	0,7
31.12.2007	0,6
31.12.2008	0,5
31.12.2009	0,3
31.12.2010	0,3

Sijoitetun pääoman tuotto prosentista todettiin aiemmin, että erinomainen arvo on yli 15 % ja heikko alle 3 %. Sijoitetun pääoman tuotto prosentti on yhtiössä ollut tilinpäätöksessä 31.12.2006 kohtuullisella tasolla, mutta sen jälkeen yhtiö ei ole kyennyt saamaan tuottoa sijoitetulle pääomalle, eli yrityksen kannattavuus on ollut heikko.

Taulukko 11. Sijoitetun pääoman tuotto % case-yrityksestä 2.

Tilinpäätös	Sijoitetun pääoman tuotto %
31.12.2006	7,4 %

31.12.2007	- 7,5 %
31.12.2008	- 35,2 %
31.12.2009	- 143,2 %
31.12.2010	- 153,8 %

Huono sijoitetun pääoman tuotto prosentti yhdistettynä heikkoon omavaraisuusasteeseen sekä Laitisen Z:n arvon heikkouteen osoittaa, että yhtiö on taloudellisesti ollut heikossa tilanteessa käytännössä koko ajan tilinpäätöksestä 31.12.2007 lähtien. Tilinpäätöksen 2008 jälkeen ei ole kaikilta osin enää ollut perusteltua käyttää oletusta toiminnan jatkuvuudesta. Näitä tunnuslukuja lyhyesti analysoimalla voidaan todeta, että on ollut todennäköistä että yhtiön toiminnan jatkuvuuden oletama on vähintään kyseenalainen ja yrityksen konkurssiriski on tilinpäätöksestä 31.12.2008 lähtien ollut erittäin suuri.

5.2.2 Yhtiön tilintarkastus ja tilintarkastusraportointi

Yhtiön tilintarkastajana toimi erittäin kokenut auktorisoitu HTM-tilintarkastaja.

Oheisessa taulukossa on koottu julkisesti saatavilla oleva tilintarkastusraportointi yhtiön neljältä viimeiseltä käytettävissä olevalta tilikaudelta.

Taulukko 12. Tilintarkastusraportoinnin yhteenveto case-yritys 2.

Tilinpäätös	Tilintarkastuskertomus saatavilla & annettu k/e	Vakiomuotoinen kertomus k/e	Huomautuksen laatu tilintarkastuskertomuksessa
31.12.2007	Kyllä & Kyllä	Kyllä	Ei huomautuksia
31.12.2008	Ei & Ei (PRH)	N/A	Ei saatavilla
31.12.2009	Kyllä & Kyllä	Ei	Huomautus oman pääoman menettamisestä sekä huomautus käyttövarojen puutteen aiheuttamasta riskistä toiminnan jatkuvuudelle.
31.12.2010	Kyllä & Kyllä	Ei	Huomautus oman pääoman menettamisestä sekä huomautus käyttövarojen puutteen aiheuttamasta riskistä toiminnan jatkuvuudelle.

Kuten taulukosta on nähtävissä, on tässä casessa tilintarkastajan raportointi vastannut yhtiön todellista tilannetta. Tilintarkastaja on johdonmukaisesti huomauttanut toiminnan jatkuvuuden riskeistä, koska yritys on ollut syvässä kriisissä. Tämä case poikkeaa täten ennakkokäsityksestä sekä siitä mitä kirjallisuus asiasta sekä case 1 kertovat. Eli tässä tapauksessa yrityksen tilintarkastaja on toiminut going concern -raportoinnin osalta hyvän tilintarkastustavan mukaisesti.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOTUTKIMUSMAHDOLLISUUDET

Työn johtopäätöksenä voidaan pitää, että perustuen sekä aiheesta tehtyyn tilastolliseen tutkimukseen että työssä käytettyihin case-yrityksiin, on tilintarkastajien going concern -raportoinnissa kehittämistarvetta. Jotta tilintarkastusraportointi vastaisi sitä, mitä ISA-standardit sekä hyvä tilintarkastustapa edellyttävät, on julkisessa tilintarkastusraportoinnissa jatkossa huomioitava entistä paremmin jatkuvuuden periaatteen arviointi, sekä toiminnan jatkuvuuden riskeistä riittävän voimallisesti raportointi.

Jatkuvuuden periaatteen oletama on niin olennainen tieto yrityksen sidosryhmille, että on vaikea nähdä perusteltua syytä miksi tilintarkastajat eivät nykyistä enempää raportoi toiminnan jatkuvuuteen liittyvistä ongelmista ja riskeistä. Sen sijaan tilintarkastajat joko eivät raportoi ollenkaan tai tyytyvät raportoimaan asiaan mahdollisesti liittyvistä ongelmista, kuten oman pääoman menetyksestä. Kuitenkin ulkopuoliselle lukijalle tilintarkastuskertomuksessa mainittu riski toiminnan jatkuvuudessa on huomattavasti informatiivisempi sekä tarpeellisempi kuin vaikkapa maininta oman pääoman menettämisestä. Tämä siksi, koska oma pääoma voi olla menetetty pitkäänkin ilman että sillä on varsinaista merkitystä jatkuvan toiminnan edellytyksille, esimerkiksi tilanteissa joissa yritys on velkaa omistajilleen.

Kuten työssä läpikäytyt case-yritykset sekä läpikäytyt tutkimukset osoittavat, on alalla varianssia sen suhteen ovatko tilintarkastajan toimenpiteet oikeansuuntaisia, kun raportoidaan tai ei raportoida mahdollisista toiminnan jatkuvuuteen liittyvistä riskeistä.

Oma näkemykseni sekä tutkimustyön että ammatillisen näkemyksen kautta on se, että on kaksi suurta syytä, miksi huomautus toiminnan jatkuvuuden riskistä jätetään antamatta. Ensimmäiseksi moni tarkastaja kokee, että raportointi oman pääoman menettamisestä on riittävä huomautus asiasta, koska usein oman pääoman menettäminen on sidoksissa toiminnan jatkuvuuden ongelmiin. Toinen syy on raadollisempi. Tilintarkastaja ei välttämättä rajatapauksissa viitsi raportoida toiminnan jatkuvuuden ongelmista, koska pelkää että lausunnosta tulee ”itse itseään toteuttava” ja raportointi syventää entisestään yrityksen ongelmia. Lisäksi saattaa olla pelko asiakkuuden menettamisestä, jos raportoidaan liian jyrkästi esimerkiksi toiminnan jatkuvuudesta. Toiminnan jatkuvuuden oletama on kaikesta huolimatta osin spekulatiivinen, koska läheskään kaikki yritykset, joille huomautetaan toiminnan jatkuvuudesta, eivät tule menemään konkurssiin.

Asia on kuitenkin lisäperehtymisen arvoinen ja vaatii lisäpanostuksia tutkimuksellisesti sekä tilintarkastajien oman säätelyn ja valvonnan osalta. Tämä erityisesti siksi koska tilintarkastus alana on vahvasti standardien ja säätelyn ohjaamaa. Asiakkaan sekä sidosryhmien tulee voida olla varmoja, että tilintarkastuksen taso on mahdollisimman standardisoitua ja tasalaatuista, riippumatta siitä kuka tilintarkastuksen suorittaa ja missä.

Tähän tutkimukseen osoittautui vaikeaksi saada tilintarkastajia kommentoimaan omaa työtään sekä omaa raportointiaan, koska täydellistä anonymiteettia on vaikea ylläpitää työssä, joka on kuitenkin ainakin osittain julkinen. Alalla on myös verraten vähän toimijoita ja asiantuntijayhteisö pitää tiiviisti yhteyttä keskenään. Lisäksi sopivien yhtiöiden löytäminen analyysia varten oli erittäin haastavaa, koska konkurssiin menneet yritykset usein laiminlyövät myös muita velvoitteita, kuten tilintarkastuksen suorittamisen sekä tilinpäätösten toimittamisen kaupparekisteriin. Tämä aiheutti osaltaan sen, että materiaalin löytäminen oli erittäin työlästä ja aikaa vievää.

Jatkotutkimuksena tulisi saada haastateltua tilintarkastajia mahdollisimman laajalti tämän asian suhteen sekä tehdä tilastollista analyysiä siitä, onko nyt ISA-standardien pidempiaikaisen implementoinnin jälkeen parannusta raportoinnin suhteen tapahtunut.

LÄHTEET

Audit Practice Board, UK. 2008. Going Concern Issues During the Current Economic Conditions. Kingston upon Thames, UK: FCR Publications.

Blummé, N. 2011. Osakeyhtiön tilintarkastus. Helsinki: Talentum Media Oy.

Horsmanheimo, P. & Steiner, M. 2008. Tilintarkastus – Asiakkaan opas. Helsinki: WSOYpro.

KHT-yhdistys – Föreningen CGR ry 2012. ISA-tilintarkastusstandardit.

Kauppalehti Balance. Viitattu 10.4.2013. <http://www.kauppalehti.fi/balance/ohjeet/>

KHT-yhdistys – Föreningen CGR ry. 2011. Kansainväliset tilintarkastusalan standardit 2011. Helsinki: KHT-Media.

KHT-yhdistys – Föreningen CGR ry. 2012. Tilintarkastajan raportointi 2012: Kertomukset, lausunnot ja muut asiakirjat. Helsinki: KHT-Media.

KHT-yhdistys – Föreningen CGR ry. 2010. Tilintarkastajan rooli asiakasyrityksen taloudellisissa vaikeuksissa. Helsinki: KHT-Media.

KHT-yhdistys – Föreningen CGR ry: ISA-standardien soveltaminen pk-yhteisöjen tilintarkastuksessa. 2012. Helsinki: KHT-Media.

Kirjanpitolaki. 1997/1336. Viitattu 31.5.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971336>

Laakso, T., E.K. Laitinen & H. Vento. 2010. Uhkaava maksukyvyttömyys ja onnistunut yrityssaneeraus. Helsinki: Talentum.

Laitinen, E.K. & T. Laitinen. 2004. Yrityksen rahoituskriisin ennustaminen. Jyväskylä: Talentum Media Oy.

Laki yrityksen saneerauksesta. 1993/47. Viitattu 31.5.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19930047>.

Osakeyhtiölaki. 2006/624. Viitattu 11.5.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060624>

Ovaska, R., Nyyssölä, M. & Mattila, P. 2009. Konkurssi – opas rakennusalan konkurssitilanteisiin. Helsinki: Rakennusteollisuuden Kustannus RTK Oy.

Riistama, Veijo. 2000. Tilintarkastus – perusteet. Helsinki: WSOY.

Rinkineva, M-L. 2004. EU:n tilintarkastussäätely uudistuu. Tilintarkastus-Revision.

Saarikivi, M. 2000. Osakeyhtiön tilintarkastajan riippumattomuus. Helsinki: WSLT.

Scott R. W. 1981. Organizations: Rational, natural and open systems, Englewood Cliffs. New Jersey, USA: Prentice Hall.

Sormunen, N. Auditor's going-concern reporting - Reporting decision and content of the report. 2012. Väitöskirja. Kööpenhaminan yliopisto.

Sormunen, N. and S. Sundgren. 2010. Konkurssiin ajautuneiden yritysten tilintarkastuskertomukset paljastivat tilintarkastusten heikon laadun. Majakka – tutkimuksia luottoalalta, 2/2010.

Sormunen, N., Jeppesen, K., Sundgren, S & Svanström, T. 2012. Harmonisation of audit practice: Empirical evidence from going-concern reporting in Scandinavia. Department of Accounting and Auditing, Copenhagen Business School, Solbjerg.

Tilastokeskus, ”Konkurssit alueittain (TOL 2008) muuttujina Alue, Aika, Vuosi, Toimiala (TOL 2008) ja Yritystiedot”. Viitattu 11.1.2013.
<http://www.stat.fi/til/konk/tau.html>

Tilintarkastuslautakunta. TILA:N VALVONTA-ASIOIDEN RATKAISUJA 2010 JA VALA:N MUUTOKSENHAKURATKAISUT. Viitattu: 12.12.2013.
<http://tilintarkastuslautakunta.fi/tutkinta-asiat/ratkaisut/>.

Tomperi, S. 2009. Tilintarkastus – Normeista käytäntöön. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Uusi tilintarkastuslaki. 2007/459. Viitattu 15.1.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070459>.

Vanha tilintarkastuslaki. 1994/936. Viitattu 11.1.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/kumotut/1994/19940936>.

Vakiomuotoinen tilintarkastuskertomus:

TILINTARKASTUSKERTOMUS

Malli Oy:n yhtiökokoukselle

Olemme tilintarkastaneet Malli Oy:n kirjanpidon, tilinpäätöksen ja hallinnon tilikaudelta 1.1.–31.12.2012. Tilinpäätös sisältää taseen, tuloslaskelman ja liitetiedot.

Hallituksen ja toimitusjohtajan vastuu

Hallitus ja toimitusjohtaja vastaavat tilinpäätöksen laatimisesta ja siitä, että se antaa oikeat ja riittävät tiedot Suomessa voimassa olevien tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten mukaisesti. Hallitus vastaa kirjanpidon ja varainhoidon valvonnan asianmukaisesta järjestämisestä ja toimitusjohtaja siitä, että kirjanpito on lainmukainen ja varainhoito luotettavalla tavalla järjestetty.

Tilintarkastajan velvollisuudet

Velvollisuutenamme on antaa suorittamamme tilintarkastuksen perusteella lausunto tilinpäätöksestä. Tilintarkastuslaki edellyttää, että noudatamme ammattieettisiä periaatteita. Olemme suorittaneet tilintarkastuksen Suomessa noudatettavan hyvän tilintarkastustavan mukaisesti. Hyvä tilintarkastustapa edellyttää, että suunnittelemme ja suoritamme tilintarkastuksen hankkiaksemme kohtuullisen varmuuden siitä, onko tilinpäätöksessä olennaista virheellisyyttä, ja siitä, ovatko hallituksen jäsenet tai toimitusjohtaja syyllistyneet tekoon tai laiminlyöntiin, josta saattaa seurata vahingonkorvausvelvollisuus yhtiötä kohtaan, taikka rikkoneet osakeyhtiölakia tai yhtiöjärjestystä.

Tilintarkastukseen kuuluu toimenpiteitä tilintarkastusevidenssin hankkimiseksi tilinpäätökseen sisältyvistä luvuista ja siinä esitettävistä muista tiedoista. Toimenpiteiden valinta perustuu tilintarkastajan harkintaan, johon kuuluu väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvan olennaisen virheellisyyden riskien arvioiminen. Näitä riskejä arvioidessaan tilintarkastaja ottaa huomioon sisäisen valvonnan, joka on yhtiössä merkityksellistä oikeat ja riittävät tiedot antavan tilinpäätöksen laatimisen kannalta. Tilintarkastaja arvioi sisäistä valvontaa pystyäkseen suunnittelemaan olosuhteisiin nähden asianmukaiset tilintarkastustoimenpiteet mutta ei siinä tarkoituksessa, että hän antaisi lausunnon yhtiön sisäisen valvonnan tehokkuudesta. Tilintarkastukseen kuuluu myös sovellettujen tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden asianmukaisuuden, toimivan johdon tekemien kirjanpidollisten arvioiden kohtuullisuuden sekä tilinpäätöksen yleisen esittämistavan arvioiminen.

Käsityksemme mukaan olemme hankkineet lausuntomme perustaksi tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä.

Lausunto

Lausuntonamme esitämme, että tilinpäätös antaa Suomessa voimassa olevien tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten mukaisesti oikeat ja riittävät tiedot yhtiön toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta.

Porissa 11. päivänä tammikuuta 2013

Erkki Esimerkki, HTM.

Mallitie 123

28100 Pori

LIITE 2

Case 1 - tilinpäätösten yhteenveto

Luvut	1 euro	Tilikausi/pituus (muoto 1-12/12)	1-12/12	1-12/12	1-12/12	1-12/12	1-12/12
			2006	2007	2008	2009	2010
TULOSLASKELMA			2006	2007	2008	2009	2010
Liikevaihto			1 336 424	1 700 349	1 789 992	1 205 878	940 510
Valm/kesk.er.varastojen lis(+) tai väh(-)			8 912	55 845	-22 938	-6 420	-11 198
Valmistus omaan käyttöön (+)			7 632	17 704	61 336	26 466	
Osuus osakkuusyritysten voitoista							
Liiketoiminnan muut tuotot			2 431	54 296	12 709	13 064	19 339
Muuttuvat kulut							
Aineet, tarvikkeet ja tavarat:							
Ostot tilikauden aikana			412 054	713 468	554 654	341 477	263 366
Varastojen lis(-) tai väh(+)			-20 070	-137 055	-14 448	-10 290	20 443
Ulkopuoliset palvelut			107 677	70 508	124 372	105 789	100 965
Henkilöstökulut (muuttuvat)							
Osuus osakkuusyritysten tappioista							
Muut muuttuvat kulut							
Muuttuvat kulut yhteensä			499 661	646 921	664 578	436 975	384 774
Myyntikate			855 739	1 181 273	1 176 521	802 013	563 877
Kiinteät kulut							
Henkilöstökulut (kiinteät)			552 699	667 020	720 331	490 437	442 728
Vuokrat							
Liiketoiminnan muut kulut			272 377	318 318	342 510	260 168	268 297
Kiinteät kulut yhteensä			825 076	985 338	1 062 840	750 606	711 025
Käyttökate			30 663	195 935	113 681	51 407	-147 148
Poistot ja arvonalentumiset (-)			-18 171	-37 118	-37 476	-31 856	-33 541
Poistot liikearvosta (-)							
Liikevoitto			12 492	158 817	76 205	19 551	-180 688
Rahoitustuotot ja -kulut							
Tuotot konserni- ja osak yritysistä							
Tuotot muista sijoituksista			592	340			
Muut korko- ja rahoitustuotot			3 613	5	94	249	768
Osuus osak yr voitoista(+)/tappioista(-)							
Korkokulut (-)				-30 602	-31 788	-53 244	-95 620
Muut rahoituskulut (-)							
Arvonalentumiset sijoituksista (-)			-158 587				
Rahoitustuotot ja -kulut yhteensä			-154 382	-30 257	-31 694	-52 995	-94 852
Voitto ennen satunnaisia eriä			-141 890	128 560	44 511	-33 444	-275 541
Satunnaiset erät							
Satunnaiset tuotot			402 866				
Osuus osak yr voitoista(+)/tappioista(-)							
Satunnaiset kulut ja satunnaisten verot (-)							
Satunnaiset tuotot ja kulut yht			402 866				
Voitto ennen veroja			260 976	128 560	44 511	-33 444	-275 541
Poistoeron lis(-)/väh(+)							
Vap eht varausten lis(-)/väh(+)							
Tuloverot (-)							
Muut välittömät verot (-)							
Laskennallisen verovelan lis(-)/väh(+)							
Tilikauden voitto			260 976	128 560	44 511	-33 444	-275 541
Vähemmistöosuus tilik tuloksesta (-)							
Tilikauden voitto omoyhtiön omistajille			260 976	128 560	44 511	-33 444	-275 541

VASTAAVAA	2006	2007	2008	2009	2010
Pysyvät vastaavat					
Aineettomat hyödykkeet					
Perustamismenot					
Tutkimus- ja kehittämismenot					
Aineettomat oikeudet	2 680	1 340			11 017
Liikearvo					
Konsemiliikearvo					
Muut pitkävaikutteiset menot	8 816	26 520	87 856	114 322	111 464
Ennakkomaksut					
Aineettomat hyödykkeet yhteensä	11 496	27 860	87 856	114 322	122 481
Aineelliset hyödykkeet					
Maa- ja vesialueet					
Rakennukset ja rakennelmat					
Koneet ja kalusto	43 802	143 209	126 300	94 725	67 592
Muut aineelliset hyödykkeet	1 376	843	562	281	
Ennakkomaksut ja kesk er hankinnat					
Aineelliset hyödykkeet yhteensä	45 178	144 052	126 862	95 006	67 592
Sijoitukset					
Osuudet ja saamiset konserniyhtiöiltä					
Muut osakkeet ja osuudet	1 682	1 682	1 682	1 682	
Muut saamiset	1 800	1 800	1 800		
Myytavissä olevat sijoitukset					
Sijoitukset yhteensä	3 482	3 482	3 482	1 682	
Vaihtuvat vastaavat					
Vaihto-omaisuus					
Aineet ja tarvikkeet	147 677	284 732	299 180	309 470	289 027
Keskeneräiset tuotteet	65 823	121 668	98 730	92 310	68 462
Valmiit tuotteet/Tavarat					12 650
Muu vaihto-omaisuus					
Ennakkomaksut			2 283		
Vaihto-omaisuus yhteensä	213 500	406 400	400 193	401 780	370 139
Saamiset					
Myyntisaamiset			290 343	312 982	165 753
Lainasaamiset			10 000	74 810	12 214
Siirtosaamiset			2 790	29 131	6 220
Muut saamiset	468 409	414 934	31 303		9 720
Saamiset yhteensä	468 409	414 934	334 435	416 923	193 906
Rahoitusarvopaperit					
Osakkeet ja osuudet					
Muut arvopaperit					
Rahoitusarvopaperit yhteensä					
Rahat ja pankkisaamiset	20 478	15 196	22 230	11 166	8 807
Vastaavaa yhteensä	762 542	1 011 924	975 058	1 040 879	762 925

Luvut 1 euro

VASTATTAVAA	2006	2007	2008	2009	2010
Oma pääoma					
Osakepääoma ja ylikurssirahasto	168 188	168 188	168 188	168 188	168 188
Vararahasto ja muut rahastot	66 922	66 922	66 922	66 922	66 922
Arvonkorotusrahasto					
Vap eht var ja poistoerosta siir osuus					
Edellisten tilikausien voitto/tappio	-491 657	-230 682	-102 121	-57 610	-91 054
Tilikauden voitto emoyhtiön omistajille	260 976	128 560	44 511	-33 444	-275 541
Muu oma pääoma ja pääomalainat					
Oma pääoma yhteensä	4 429	132 988	177 500	144 056	-131 485
Vähemmistöosuus					
Tilinpäätössiirtojen kertymä					
Konsernireservi					
Poistoero					
Vapaaehtoiset varaukset					
Tilinpäätössiirtojen kertymä yht					
Pakolliset varaukset					
Pääomalainat	155 574	155 574	155 574	155 574	155 574
Vieras pääoma					
Pitkäaikainen					
Joukkovelkakirjalainat					
Vaihtovelkakirjalainat					
Lainat rahoituslaitoksilta	53 774	36 735	60 291	159 421	130 327
Eläkelainat					
Saadut ennakot					
Ostovelat				2 449	
Laskennallinen verovelka					
Sisäiset ja muut pitkäaikaiset velat					
Pitkäaikainen yhteensä	53 774	36 735	60 291	161 870	130 327
Lyhytaikainen					
Lainat rahoituslaitoksilta			3 470	36 962	33 491
Eläkelainat					
Saadut ennakot	21 546				
Ostovelat	229 011	416 121	333 056	256 440	209 956
Muut korottomat lyhytaikaiset velat	116 468	149 467	148 606	203 733	288 620
Siirtovelat	181 742	121 039	96 561	82 246	76 443
Sisäiset ja muut korolliset lyhytaikaiset velat					
Lyhytaikainen yhteensä	548 766	686 627	581 693	579 380	608 510
Vastattavaa yhteensä	762 542	1 011 924	975 058	1 040 880	762 926

TUNNUSLUVUT

	2006	2007	2008	2009	2010
KASVU					
Liikevaihto, 12 kk	1 336 424	1 700 349	1 789 992	1 205 878	940 510
Liikevaihdon muutos-%		27,2	5,3	-32,6	-22,0
Henkilöstö					
Jalostusarvo, 12 kk	583 362	862 955	834 011	541 845	295 580
Jalostusarvon muutos-%		47,9	-3,4	-35,0	-45,4
KANNATTAVUUS					
Myyntikate, 12 kk	855 739	1 181 273	1 176 521	802 013	563 877
Käyttökate, 12 kk	30 663	195 935	113 681	51 407	-147 148
Liikevoitto, 12 kk	12 492	158 817	76 205	19 551	-180 688
KANNATTAVUUS (OIKAISTU)					
Rahoitustulos, 12 kk	34 868	165 678	81 987	-1 588	-242 000
Nettotulos, 12 kk	16 697	128 560	44 511	-33 444	-275 541
Kokonaistulos, 12 kk	260 976	128 560	44 511	-33 444	-275 541
PÄÄOMAN TUOTTO					
Sijoitettu pääoma (vuoden lopussa)	213 776	325 297	396 835	495 013	187 907
Sijoitetun pääoman tuotto-% (v loppu)	7,8	48,9	19,2	4,0	-95,7
Sijoitettu pääoma (keskimäärin)	213 776	269 536	361 066	446 424	341 960
Sijoitetun pääoman tuotto-% (keskim)	7,8	59,1	21,1	4,4	-52,6
Sij pääom tuotto-% (verot eivät mukana)	7,8	59,1	21,1	4,4	-52,6
Oman pääoman tuotto-% (keskim)	377,0	187,1	28,7	-20,8	-4383,7
Kokonaispääoman tuotto-% (keskim)	2,2	17,9	7,7	2,0	-19,9
RAHOITUKSEN RIITTÄVYYS					
Vier pääoman takaisinmaksuaika, v	1,5	0,2	0,8		
Nettorahoituskulut, % / lv	-0,3	1,8	1,8	4,4	10,1
Keskimääräiset rahoituskulut, %		15,2	15,4	18,6	28,5
VAKAVARAISUUS					
Omavaraisuusaste, %	1	13	18	14	
Suhteellinen velkaantuneisuus, % / lv	55	52	45	74	95
MAKSUVALMIUS					
Quick ratio	0,93	0,63	0,61	0,74	0,33
Current ratio	1,28	1,22	1,30	1,43	0,94
TUOTTAVUUS (12 kk)					
Investoinnit (netto vuositasolla)		152 356	80 282	26 466	14 286
Liikevaihto/henkilö, '000					
Jalostusarvo/henkilö, '000					
Jalostusarvo/Henkilöstökulut	1,1	1,3	1,2	1,1	0,7
Henkilökulut/henkilö, '000					
Nettotulos/henkilö, '000					
Nettotulos/Henkilöstökulut	0,03	0,19	0,06	-0,07	-0,62
KÄYTTÖPÄÄOMA					
Käyttöpääoma / lv, %	-16,4	-7,7	14,7	33,6	27,2
Käyttöpääoma	-218 798	-130 760	263 708	405 208	255 713
Nettokäyttöpääoma / lv, %	11,5	8,8	9,8	20,8	-3,8
KÄYTTÖPÄÄOMAN KIERTOAJAT (VRK)					
Myyntisaamisten kiertoaika			59	95	64
Ostovelkojen kiertoaika	161	194	179	209	210
Vaihto-omaisuuden kiertoaika	161	259	232	352	341
Koko pääoman kiertoaika	208	217	199	315	296

LIITE 3

Case 2 -tilinpäätösten yhteenveto

TULOSLASKELMA	2006	2007	2008	2009	2010
Liikevaihto	219 999	230 278	189 188	161 371	137 328
Valm/kesk.er.varastojen lis(+) tai väh(-)					
Valmistus omaan käyttöön (+)					
Osuus osakkuusyritysten voitoista					
Liiketoiminnan muut tuotot				510	
Muuttuvat kulut					
Aineet, tarvikkeet ja tavarat:					
Ostot tilikauden aikana	32 710	38 707	23 877	24 603	28 685
Varastojen lis(-) tai väh(+)	2 098	2 473	-3 928	805	-210
Ulkopuoliset palvelut	558	195	2 036	270	144
Henkilöstökulut (muuttuvat)					
Osuus osakkuusyritysten tappioista					
Muut muuttuvat kulut					
Muuttuvat kulut yhteensä	35 366	41 375	21 985	25 678	28 619
Myyntikate	184 633	188 903	167 203	136 203	108 709
Kiinteät kulut					
Henkilöstökulut (kiinteät)	102 810	101 782	97 197	85 925	59 947
Vuokrat					
Liiketoiminnan muut kulut	69 420	81 931	75 055	75 643	64 444
Kiinteät kulut yhteensä	172 230	183 713	172 252	161 568	124 391
Käyttökate	12 403	5 190	-5 049	-25 365	-15 682
Poistot ja arvonalentumiset (-)	-8 614	-8 814	-8 785	-7 503	-5 627
Poistot liikearvosta (-)					
Liikevoitto	3 789	-3 624	-13 834	-32 868	-21 309
Rahoitustuotot ja -kulut					
Tuotot konserni- ja osak yrittäjästä					
Tuotot muista sijoituksista					2 173
Muut korko- ja rahoitustuotot	104	134	183	128	90
Osuus osak yr voitoista(+)/tappioista(-)					
Korkokulut (-)	-2 768	-2 375	-2 702	-9 043	-7 272
Muut rahoituskulut (-)					
Arvonalentumiset sijoituksista (-)					
Rahoitustuotot ja -kulut yhteensä	-2 664	-2 241	-2 519	-8 915	-5 009
Voitto ennen satunnaisia eriä	1 125	-5 865	-16 353	-41 783	-26 318
Satunnaiset erät					
Satunnaiset tuotot					
Osuus osak yr voitoista(+)/tappioista(-)					
Satunnaiset kulut ja satunnaisten verot (-)			-35		
Satunnaiset tuotot ja kulut yht			-35		
Voitto ennen veroja	1 125	-5 900	-16 353	-41 783	-26 318
Poistoeron lis(-)/väh(+)					
Vap eht varausten lis(-)/väh(+)					
Tuloverot (-)					
Muut välittömät verot (-)					
Laskennallisen veroveljan lis(-)/väh(+)					
Tilikauden voitto	1 125	-5 900	-16 353	-41 783	-26 318
Vähemmistöosuus tilik tuloksesta (-)					
Tilikauden voitto emoyhtiön omistajille	1 125	-5 900	-16 353	-41 783	-26 318

VASTAAVAA	2006	2007	2008	2009	2010
Pysyvät vastaavat					
Aineettomat hyödykkeet					
Perustamismenot					
Tutkimus- ja kehittämismenot					
Aineettomat oikeudet	219	219	219	219	219
Liikearvo					
Konsemiliikearvo					
Muut pitkävaikutteiset menot	29				
Ennakkomaksut					
Aineettomat hyödykkeet yhteensä	248	219	219	219	219
Aineelliset hyödykkeet					
Maa- ja vesialueet					
Rakennukset ja rakennelmat					
Koneet ja kalusto	41 342	33 557	24 770	22 508	16 881
Muut aineelliset hyödykkeet					
Ennakkomaksut ja kesk er hankinnat					
Aineelliset hyödykkeet yhteensä	41 342	33 557	24 770	22 508	16 881
Sijoitukset					
Osuudet ja saamiset konserniyhtiöiltä					
Muut osakkeet ja osuudet	595	595	595	595	168
Muut saamiset					
Myytävässä olevat sijoitukset					
Sijoitukset yhteensä	595	595	595	595	168
Vaihtuvat vastaavat					
Vaihto-omaisuus					
Aineet ja tarvikkeet	10 395	7 922	11 850	11 045	11 255
Keskeneräiset tuotteet					
Valmiit tuotteet/Tavarat					
Muu vaihto-omaisuus					
Ennakkomaksut					
Vaihto-omaisuus yhteensä	10 395	7 922	11 850	11 045	11 255
Saamiset					
Myyntisaamiset	26 486	13 081	17 130	15 830	16 324
Lainasaamiset					
Siirtosaamiset	2 509	6 186	1 731	159	668
Muut saamiset	35	172	4 560	286	2 593
Saamiset yhteensä	29 030	19 439	23 421	16 275	19 585
Raholitusarvopaperit					
Osakkeet ja osuudet					
Muut arvopaperit					
Raholitusarvopaperit yhteensä					
Rahat ja pankkisaamiset	1 272	5	65	130	23
Vastaavaa yhteensä	82 882	61 737	60 920	50 772	48 131

VASTATTAVAA	2006	2007	2008	2009	2010
Oma pääoma					
Osakepääoma ja ylikurssirahasto	11 773	11 773	11 773	11 773	11 773
Vararahasto ja muut rahastot					
Arvonkorotusrahasto					
Vap eht var ja poistoerosta siir osuus					
Edellisten tilikausien voitto/tappio	-4 197	-3 071	-8 971	-25 323	-58 863
Tilikauden voitto emoyhtiön omistajille	1 125	-5 899	-16 352	-41 782	-26 317
Muu oma pääoma ja pääomalainat					
Oma pääoma yhteensä	8 701	2 803	-13 550	-55 332	-73 407
Vähemmistöosuus					
Tilinpäätösliirtojen kertymä					
Konsernireservi					
Poistoero					
Vapaaehtoiset varaukset					
Tilinpäätösliirtojen kertymä yht					
Pakolliset varaukset					
Pääomalainat	5 900	5 900	5 900	5 900	5 900
Vieras pääoma					
Pitkäaikainen					
Joukkovelkakirjalainat					
Vaihtovelkakirjalainat					
Lainat rahoituslaitoksilta	23 194	17 576	11 149	30 499	13 769
Eläkelainat					
Saadut ennakot					
Ostovelat					
Laskennallinen verovelka					
Sisäiset ja muut pitkäaikaiset velat	3 817	3 679	10 679	6 729	37 529
Pitkäaikainen yhteensä	27 011	21 255	21 828	37 228	51 298
Lyhytaikainen					
Lainat rahoituslaitoksilta	11 079	10 864	22 465	21 301	31 876
Eläkelainat					
Saadut ennakot					
Ostovelat	13 434	7 430	5 395	19 989	21 839
Muut korottomat lyhytaikaiset velat	7 664	6 598	7 551	11 330	2 024
Siirtovelat	9 093	6 886	11 331	10 356	8 601
Sisäiset ja muut korolliset lyhytaikaiset velat					
Lyhytaikainen yhteensä	41 270	31 778	46 742	62 976	64 340
Vastattavaa yhteensä	82 882	61 736	60 920	50 772	48 131

TUNNUSLUVUT

	2006	2007	2008	2009	2010
KASVU					
Liikevaihto, 12 kk	219 999	230 278	189 188	161 371	137 328
Liikevaihdon muutos-%		4,7	-17,8	-14,7	-14,9
Henkilöstö					
Jalostusarvo, 12 kk	115 213	106 972	92 148	60 560	44 265
Jalostusarvon muutos-%		-7,2	-13,9	-34,3	-26,9
KANNATTAVUUS					
Myyntikate, 12 kk	184 633	188 903	167 203	136 203	108 709
Käyttökate, 12 kk	12 403	5 190	-5 049	-25 365	-15 682
Liikevoitto, 12 kk	3 789	-3 624	-13 834	-32 868	-21 309
KANNATTAVUUS (OIKAISTU)					
Rahoitustulos, 12 kk	9 739	2 949	-7 568	-34 280	-20 691
Nettotulos, 12 kk	1 125	-5 865	-16 353	-41 783	-26 318
Kokonaistulos, 12 kk	1 125	-5 900	-16 353	-41 783	-26 318
PÄÄOMAN TUOTTO					
Sijoitettu pääoma (vuoden lopussa)	52 691	40 822	36 643	9 097	15 667
Sijoitetun pääoman tuotto-% (v loppu)	7,4	-8,5	-37,3	-359,9	-121,6
Sijoitettu pääoma (keskimäärin)	52 691	46 757	38 733	22 870	12 382
Sijoitetun pääoman tuotto-% (keskim)	7,4	-7,5	-35,2	-143,2	-153,8
Sij pääom tuotto-% (verot eivät mukana)	7,4	-7,5	-35,2	-143,2	-153,8
Oman pääoman tuotto-% (keskim)	12,9	-102,0			
Kokonaispääoman tuotto-% (keskim)	4,7	-4,8	-22,3	-58,6	-38,5
RAHOITUKSEN RIITTÄVYYS					
Vier pääoman takaisinmaksuaika, v	3,9	10,9			
Nettorahoituskulut, % / lv	1,2	1,0	1,3	5,5	3,6
Keskimääräiset rahoituskulut, %	6,3	5,8	6,1	15,8	9,5
VAKAVARAISSUUS					
Omavaraisuusaste, %	10	5			
Suhteellinen velkaantuneisuus, % / lv	34	26	39	66	89
MAKSUVALMIUS					
Quick ratio	0,73	0,61	0,50	0,26	0,30
Current ratio	0,99	0,86	0,76	0,44	0,48
TUOTTAVUUS (12 kk)					
Investoinnit (netto vuositasolla)		1 000	-2	5 241	
Liikevaihto/henkilö, '000					
Jalostusarvo/henkilö, '000					
Jalostusarvo/Henkilöstökulut	1,1	1,1	0,9	0,7	0,7
Henkilökulut/henkilö, '000					
Nettotulos/henkilö, '000					
Nettotulos/Henkilöstökulut	0,01	-0,06	-0,17	-0,49	-0,44
KÄYTTÖPÄÄOMA					
Käyttöpääoma / lv, %	7,7	5,6	7,4	-2,1	-1,6
Käyttöpääoma	16 863	12 873	13 985	-3 311	-2 193
Nettokäyttöpääoma / lv, %	-0,3	-1,9	-6,0	-22,0	-24,4
KÄYTTÖPÄÄOMAN KIERTOAJAT (VRK)					
Myyntisaamisten kiertoaika	44	21	33	36	43
Ostovelkojen kiertoaika	147	70	76	293	277
Vaihto-omaisuuden kiertoaika	107	70	197	157	144
Koko pääoman kiertoaika	138	98	118	115	128